

Svetovalni načrt za območje Nature 2000 Slovenska Istra (SI 3000212)

Advisory plan for the Natura 2000 area of Slovenska
Istra (SI 3000212)

V okviru projekta:

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v
Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011, LIFE-IP NATURA.SI)

Akcija C.4.1

www.natura2000.si

LIFE-IP NATURA.SI

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NARAVNE VIRE IN PROSTOR

LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE17 IPE/SI/000011) sofinancirajo Evropska unija v okviru programa LIFE, Ministrstvo za naravne vire in prostor ter partnerji. Za vsebino tega gradiva so odgovorni samo avtorji. Ta vsebina ne odraža nujno mnenja Evropske unije. Zato za vsebino in iz nje izhajajočo morebitno uporabo informacij Evropska izvajalska agencija za podnebje, infrastrukturo in okolje ter Evropska komisija ne prevzemata odgovornosti.

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

NASLOV: Svetovalni načrt za območje Nature 2000 Slovenska Istra
(SI3000212)

DELIVERABLE: Advisory plan for the Natura 2000 site Slovenska Istra
(SI3000212)

PROJEKT: LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v
Sloveniji

AKRONIM PROJEKTA: LIFE-IP NATURA.SI

ŠTEVILKA PROJEKTA: LIFE17 IPE/SI/000011

NOSILEC PROJEKTA: Ministrstvo za naravne vire in prostor, Dunajska 48, SI-1000
Ljubljana

AKCIJA: Akcija C.4.1.

IZDELOVALEC: Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (ZRSVN) in
Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica (KGZ NG)
Avtorji: Elena Štendler, Vinko Treven, dr. Jana Laganis

KRAJ IN DATUM: Nova Gorica, januar 2024

Seznam uporabljenih okrajšav

BK.1	Operacija Posebni traviščni habitati (HAB) v SKP 2023-2027
BK.6	Operacija Suhi kraški travniki in pašniki (SUHI_KTP) v SKP 2023-2027
BK.11	Operacija Obvladovanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst (ITRV) v SKP 2023-2027
D	Drobnica
GVŽ	Glava velike živine - je predpisana enota za primerjavo med vrstami in kategorijami rejnih živali
GERK	Grafična enota rabe kmetijskega gospodarstva - je strnjena površina kmetijskega zemljišča z enako vrsto dejanske rabe
HT	Habitatni tip
KOPOP_BK	Intervencija Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Biotska raznovrstnost (2023-2027)
IS	Individualno svetovanje
IRP42	Intervencija Lokalne pasme in sorte (2023-2027)
JSKS	Javna služba kmetijskega svetovanja
KGZ NG	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica
KMG	Kmetijsko gospodarstvo
KOPOP	Kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila (PRP 2014-2020)
LIFE-IP NATURA.SI	LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji
LO.1	Operacija Lokalne pasme
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
PRP	Program razvoja podeželja
SKP 2023-2027	Skupna kmetijska politika 2023-2027
SN SKP	Strateški načrt skupne kmetijske politike
U1	Ukrep 1 (projekta LIFE-IP NATURA.SI)
U2	Ukrep 2 (projekta LIFE-IP NATURA.SI)
UL BF	Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani
VŽ	Velika živina (govedo, kopitarji)
ZRSVN	Zavod RS za varstvo narave

Kazalo vsebine

1.	Uvod	10
1.1.	Projektni cilji LIFE-IP NATURA.SI	10
1.2.	Cilji v okviru Programa upravljanja območij Nature 2000 za obdobje 2023-2028	10
2.	Območje svetovanja	11
2.1.	Splošno o območju Slovenska Istra	11
2.2.	Pristojne javne službe s področja ohranjanja narave in kmetijskega svetovanja	12
2.3.	Naravovarstveni vidik območja	12
2.3.1.	Zakaj je izvajanje prilagojenih kmetijskih praks pomembno?	14
2.3.2.	Stanje varovanih habitatnih tipov in vrst, neposredno vezanih na travišča	14
2.3.2.1.	Mokrotni travniki (HT 6410)	14
2.3.2.2.	Suhi travniki (HT 62A0)	16
2.3.2.3.	Stanje travniškega postavneža (<i>Euphydryas aurinia</i>)	18
2.3.2.4.	Stanje barjanskega okarčka (<i>Coenonympha oedippus</i>)	19
2.3.3.	Dejavniki ogrožanja traviščnih habitatnih tipov in vrst metuljev	19
2.4.	Kmetijski vidik območja	20
2.4.1.	Naravne danosti za kmetovanje in omejitve ter priložnosti na pilotnem območju	20
2.4.2.	Značilnosti kmetij	21
2.4.3.	Trend kmetovanja	25
2.4.4.	Odnos kmetov do izvajanja sonaravnih praks	27
2.4.4.1.	Kratek povzetek anket kmetov/dosedanjih pogovorov z njimi (kaj izpostavljajo glede tehnoloških izzivov)	27
2.4.4.2.	Seznam tehnoloških izzivov	28
3.	Zakonodajne podlage	30
3.1.	Predpisi s področja varstva narave	31
3.2.	Predpisi s področja kmetijstva	35
4.	Izvedbeni načrt svetovanja	41
4.1.	LIFE-IP NATURA.SI - javni poziv »Istrijani za travnike«	41
4.1.1.	U1: Ohranjanje in vzpostavitev površin, primernih za travniškega postavneža (<i>Euphydryas aurinia</i>) in HT 62A0 oz. HT 6410 v Slovenski Istri	43
4.1.2.	U2: Izboljšanje (vzpostavitev) in upravljanje površin za barjanskega okarčka (<i>Coenonympha oedippus</i>) na suhih traviščih v Slovenski Istri	46

4.1.3. Finančna nadomestila	49
4.1.3.1. Ukrep U1 projekta LIFE-IP NATURA.SI	50
4.1.3.2. Ukrep U2 projekta LIFE-IP NATURA.SI	53
4.1.4. Vključevanje kmetij v projekt LIFE-IP NATURA.SI	55
4.1.4.1. Vključitev prioriternih površin.....	55
Upravljanje travniških površin.....	55
Odprava zaraščanja	55
4.1.4.2. Vključitev površin izven prioriternih območij	55
4.1.5. Prioritetne površine	56
4.1.6. Povezava ekoloških zahtev vrst in HT z zahtevami ukrepov projekta LIFE-IP NATURA.SI	61
4.1.6.1. Ukrep 1.....	61
4.1.6.2. Ukrep 2.....	65
4.1.6.3. Ukrep 1 in ukrep 2 – vzpostavitev travniških površin	67
5. Spremljanje učinkov izvedenih ukrepov na stanje vrst in habitatnih tipov	70
6. Zaključek	72
7. Viri	73

Priloga 1: Stanje ciljnih vrst in habitatnih tipov na območju Nature 2000 Slovenska Istra ob popisih v letih 2019 in 2020.

Priloga 2: Analiza odgovorov anketnega vprašalnika v okviru projekta: LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji na območju Nature 2000 Slovenska Istra.

Priloga 3: UKREP 1: Ohranjanje in vzpostavitev površin primernih za travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) in vzhodnih submediteranskih suhih travšč (Scorzonera villosa) - HT 62A0 oz. travnikov s prevladujočo stožko (*Molinia* spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (*Molinia caerulea*) – HT 6410.

Priloga 4: UKREP 2: Izboljšanje (vzpostavitev) in upravljanje površin za barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*).

Priloga 5: Opis življenjskega cikla ciljnih vrst metuljev.

Priloga 6: Prikaz pozitivnih in negativnih značilnic njihovih habitatov na območju Nature 2000 Slovenska Istra.

Priloga 7: Prikaz pogostejših invazivnih tujerodnih vrst rastlin na območju Nature 2000 Slovenska Istra ter kratka navodila za njihovo odstranjevanje.

Priloga 8: Merila za izpolnjevanje pogojev za vključitev v projekt.

Priloga 9: Navodila, kako naložiti SHP sloj v MKGP pregledovalnik.

Priloga 10: Prikaz prioriternih površin.

Priloga 11: Povzetek za kmetijske svetovalce za območje Slovenska Istra.

Priloga 12: Zapisnik o izvedenem svetovanju.

Povzetek

NAMEN: Cilj projekta na območju Nature 2000 Slovenska Istra je preko različnih aktivnosti obnoviti ali izboljšati 50 ha travišč ter povečati vpis v intervencijo kmetijsko okoljska podnebna plačila – biotska raznovrstnost in krajina (v nadaljevanju KOPOP_BK), ki se osredotoča na upravljanje s travniki. Za doseg cilja bo v sklopu projekta LIFE-IP NATURA.SI izvedenih 200 svetovanj za kmetije na temo izvajanja nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, kar bo prispevalo k večjemu vključevanju v prilagojeno upravljanje s travniki. Za pomoč pri svetovanju smo pripravili Svetovalni načrt za območje Nature 2000 Slovenska Istra, ki je praktičen pripomoček za kmetijske svetovalce. Po koncu projekta jim bo svetovalni načrt v pomoč pri nadaljnjih svetovanjih glede naravovarstveno usmerjenih kmetijskih operacij.

REZULTATI: Pri pripravi dokumenta so sodelovali strokovnjaki tako z naravovarstvenega kot kmetijskega področja. V njem so tako na enem mestu zbrane vse ključne informacije, ki podpirajo usmerjeno ter učinkovito svetovanje in promocijo tako naravovarstvenih operacij, ki se izvajajo v okviru SKP 2023 – 2027, kot tudi ukrepov, ki so bili za omenjeno pilotno območje oblikovani in usklajeni v projektu LIFE-IP NATURA.SI. Poleg tega lahko svetovalec v času svetovanja dokument uporabi kot demonstracijsko gradivo za kmeta.

V ta namen dokument v uvodnem delu obsega kratek geografski opis pilotnega območja ter njegove naravovarstvene značilnosti, vključno s predstavitvijo kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov (v nadaljevanju HT), ki so vezani na travišča Slovenske Istre. Opisane so tudi naravne danosti, omejitve ter priložnosti za kmetovanje, značilnosti kmetij, trend kmetovanja ter odnos kmetov do izvajanja sonaravnih praks na tem območju. Območje je gričevnato z globokimi, ozkimi rečnimi dolinami ter grapami. Večji del kmetov je zaposlenih izven kmetijstva, kmetovanje jim predstavlja popoldansko dejavnost. Večinoma se usmerjajo v upravljanje trajnih nasadov. Na območju je prisotno splošno nezanemanje za živinorejo, ključno kmetijsko panogo, ki podpira vzdrževanje travniških površin. K temu največ prispevajo razdrobljenost in razpršenost parcel, precejšen delež zemljišč v solastništvu, odsotnost lastnikov ter slabši podnebni pogoji za pridelavo kvalitetne krme kot v ostalih delih Slovenije (zgodnja suša, skeletna tla). Analiza stanja rabe kmetijskih zemljišč je pokazala, da so v letu 2019 trajni travniki obsegali 380,79 ha (celotno območje meri 5252 ha), od katerih je bilo 92,60 ha vrisanih v GERK. Le 23 kmetij (na celotnem območju je bilo 577 kmetij z vsaj 1 GERKom) je na pilotnem območju redilo travojede živali, od tega jih je 12 redilo govedo, 4 drobnico in 10 kopitarje. Podatki za leto 2023 kažejo, da se je obseg travišč v GERKih še nekoliko zmanjšal, saj je bilo le še 78,06 ha trajnih travnikov vrisanih v GERKe. Število kmetij s travojedimi živalmi se je prav tako zmanjšalo na skupno 16, od tega je 6 kmetij redilo govedo, 3 drobnico in 11 kopitarje.

V izvedbenem delu načrta pa je podrobneje predstavljena vsebina svetovanja. Poglavje vključuje pregled kmetijskih in naravovarstvenih predpisov, ki jih je pri kmetovanju na območjih Natura 2000 potrebno upoštevati, pregled naravovarstvenih operacij SKP 2023 - 2027, ki jih je na območju možno vpisati in izvajati kot prilagojeno vzdrževanje traviščnih površin ter natančne informacije o projektnih ukrepih in postopek za vključitev

v prilagojeno upravljanje s travniki v sklopu projekta LIFE-IP NATURA.SI. V prilogah so dodatni in podporni dokumenti, ki jih lahko svetovalci uporabijo pri svetovanju.

Svetovanja se bo izvajalo individualno, po dogovoru s posamezno kmetijo, na KGZNG – KSS Koper, pred vnosom zbirne vloge oz. na sami kmetiji s sočasnim ogledom površin. Individualen pristop se je namreč v letu 2023 izkazal za učinkovitejšega od skupinskih predstavitev.

UČINKI: Dokument je podporno gradivo za izvedbo svetovanj in doseganje tako projektnih kot tudi naravovarstvenih ciljev v okviru SKP. V Programu upravljanja območij Nature 2000 je za obdobje 2023 - 2028 za pilotno območje Slovenska Istra za operacijo HAB Posebni traviščni habitati (BK.1) določen cilj 58 ha, za operacijo SUHI_KTP Suhi kraški travniki in pašniki (BK.6), v katero je možen vpis od leta 2023, pa 10 ha. Dokument bo pripomogel k večji informiranosti in izobraženosti o pomembnosti prilagojenega kmetovanja tako kmetijskih svetovalcev kot kmetov. Še več, vsebina vključuje vse potrebne informacije, zato je dokument podlaga za usmerjanje kmetov k izvajanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks in posledično k doseganju omenjenih ciljev – povečanju vpisa v naravovarstvene KOPOP operacije ter projektne ukrepe za izboljšanje ohranitvenega stanja prisotnih traviščnih habitatov, metulja travniškega postavneža in barjanskega okarčka ter drugih vrst. Za potrditev ugodnega vpliva ukrepov na terenu bo izvedena primerjava rezultatov začetnega in končnega monitoringa metuljev in habitatnih tipov. Eden od glavnih izzivov projekta na pilotnem območju Slovenska Istra je namreč vzbuditi zanimanje za upravljanje obstoječih travniških površin in ponovna vzpostavitev opuščanih travniških površin, kar bi pripomoglo tudi k omejevanju (upočasnjevanju) zaraščanja območja.

ZAKLJUČEK: Svetovalni načrt je podlaga za izvedbo 200 svetovanj v sklopu projekta LIFE-IP NATURA.SI. Povečan vpis v nadstandardne sonaravne kmetijske prakse vodi v izboljšanje ohranitvenega stanja določenih vrst in HT, posredno se s tem preprečuje tudi nadaljnje zaraščanje območja in spreminjanje rabe travišč. Poleg tega svetovalni načrti vključujejo tudi podatke o prilagojenem upravljanju s travniki v okviru SKP na območju Nature 2000 Slovenska Istra, zato bo dokument uporaben tudi po zaključku projekta.

Abstract

PURPOSE: The project objective in the Natura 2000 site Slovenska Istra (pilot area Istra) is to restore or improve 50 ha of grasslands by implementing various activities and by increasing farms' participation in agri-environmental climate payments - biodiversity and landscape intervention (KOPOP_BK), focusing on grassland management. To achieve this goal, LIFE-IP NATURA.SI project will provide 200 consultations for farms on the topic of high - standard sustainable agricultural practices implementation, which will contribute to greater involvement in adapted grassland management. To support consultants during consultations, we have prepared an Advisory Plan for the Natura 2000 site Slovenska Istra, a practical tool for agricultural consultants. After project conclusion, the advisory plan will also help consultants in future consultations on nature conservation-oriented agricultural operations and measures.

RESULTS: This document was drafted with the help of experts in nature conservation and agricultural sectors. The document gathers in one place all necessary key information to support targeted and effective advice and promotion of both the nature conservation operations implemented under CAP 2023-2027 programme as well as the measures designed and coordinated for the pilot area under the LIFE-IP NATURA.SI project. In addition, consultants can use the document as demonstration material for farmers during individual consultations. With this purpose in mind, the introduction includes a brief geographical description of the pilot area and its nature conservation features, including a presentation of the qualifying species and habitat types (HT), which are found in the Slovenian Istria grasslands. It also includes the description of natural conditions, restrictions and opportunities for farming, the farms' characteristics, the farming trends and farmers' attitudes to the implementation of sustainable practices. Slovenian Istria is hilly with deep, narrow river valleys and ravines. For most local farmers, farming is a part-time/hobby activity. Most of them are focusing on the management of permanent crops. In general, there is a lack of interest in livestock farming in the area, which is a key agricultural sector that supports the maintenance of grasslands. This is mainly due to the fragmentation and dispersion of plots, numerous co-ownerships, the absence of owners and the poorer climatic conditions to produce quality forage in comparison to other parts of Slovenia (early drought, skeletal soils). The analysis of the in-situ agricultural land use showed that in 2019 permanent grassland covered 380.79 ha (the total area is 5252 ha), of which 92.60 ha were in graphical unit of a farm holding of any land use (GERK). Only 23 farms (of 577 farms with at least 1 GERK in the area) reared grass-eating animals in the pilot area, of which 12 reared cattle, 4 small ruminants and 10 equidae. The data from 2023 shows that the amount of grassland in GERK has slightly decreased, remaining with only 78.06 ha of permanent grassland in GERK. The number of farms with grazing animals has also decreased to a total of 16, of which 6 farms keep cattle, 3 small ruminants and 11 equidae. The implementation part of the document describes the consultation content in more detail. The chapter includes an overview of the agricultural and nature conservation regulations that must be respected when farming in Natura 2000 sites, an overview of CAP 2023-2027 nature conservation operations that can be implemented as adapted

grassland management practices, and detailed information on the project measures and inclusion procedure to adapted grassland management within LIFE-IP NATURA.SI project. The annexes contain additional and supporting documents, which consultant can use during the consultation's implementations. Consultations will be carried out individually, by prior agreement with individual farm, at the KGZ NG – Agricultural advisory service's Koper office, during agricultural subsidies application campaign 2024 or on the farm, combined with a managing grasslands visit. In 2023 we noted that, the individual approach proved to be more effective than group presentations or workshops.

OUTCOMES: The document is a supporting tool for consultation implementation and the achievement of the project goals, as well as the nature conservation objectives under the CAP 2023 - 2027. The project objective for pilot area is to restore or improve 50 ha of grasslands through various activities. The Natura 2000 Management Programme for the period 2023-2028 for the Natura 2000 site Slovenska Istra determines the objective of 58 ha for the operation BK.1 "Special grassland habitats" (HAB), and 10 ha for the operation BK.6 "Dry Karst grasslands and pastures" (SUHI_KTP), which farmers can register for since 2023. The document will help increasing awareness and knowledge on the importance of adapted farming for agricultural advisory services, as well as farmers. Moreover, the prepared document gathers all required information needed by the advisors and forms the basis for steering farmers towards implementing high - standard sustainable agricultural practices and consequently achieving the above-mentioned objectives - increasing inclusion in agri-environmental climate operations and project measures to improve the conservation status of present grassland habitats, the marsh fritillary, the false ringlet and other species. To confirm the beneficial measures' impact in the field, the results of the initial and final monitoring of butterflies and habitat types will be compared.

CONCLUSION: The advisory plan is the foundation for the implementation of 200 consultations within the project LIFE-IP NATURA.SI. Increased enrolment in high-standard sustainable agricultural practices leads to an improvement of certain species and HT conservation status, as well as indirectly prevents further overgrowth and changes in grassland utilisation in the area. Furthermore, the advisory plan also includes information on adapted grassland management within CAP programme 2023 – 2027 for the Natura 2000 site Slovenska Istra, which makes the document applicable beyond the project completion. One of the main project challenges in the Natura 2000 site Slovenska Istra is to raise interest in grassland management and re-establishment of abandoned/overgrown grassland areas, which would contribute to both conservation status improvement of selected species and HT, as well as limiting /slowing down land encroachment.

1. Uvod

Območja Nature 2000 se v Sloveniji upravljajo sektorsko. To pomeni, da upravljanje oz. izvajanje ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov Nature 2000 prevzame posamezen sektor. Kmetijstvo v Sloveniji ne pozna načrtovanja z upravljavskimi načrti (kot npr. gozdarstvo), pripravlja pa t. i. Programe razvoja podeželja, ki so po funkciji in vsebini podobni sektorskim načrtom upravljanja. Ukrepi za ohranjanje in izboljševanje stanja vrst in habitatov, vezanih na kmetijsko krajino, se tako izvajajo v okviru Strateškega načrta SKP 2023-2027.

Z namenom, da tako ukrepe Strateškega načrta Skupne kmetijske politike 2023 – 2027 (v nadaljevanju SN SKP) kakor tudi dodatne projektne aktivnosti LIFE-IP NATURA.SI kar najbolj predstavimo kmetom ter jih v čim večjem številu vzpodbudimo k njihovem izvajanju, smo projektu LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji (LIFE-IP NATURA.SI; akcija C4.1) pristopili k pripravi Svetovalnih načrtov. V njih smo za posamezna projektna območja Nature 2000 v skladu s projektno prijavnico pripravili podrobne načrte za svetovanje kmetom. Vključujejo vse ključne podatke o območju in ukrepih, ter izvedbeni načrt svetovanja glede na prioriteta območja in prioritete ukrepe.

Ta in ostali svetovalni načrti bodo praktičen pripomoček za kmetijske svetovalce, saj bodo v njih našli vse potrebne informacije za učinkovito svetovanje in promocijo intervencij in operacij v okviru SKP in projektnih ukrepov prilagojene kmetijske prakse kmetom, v okviru omenjenega projekta na obravnavanih območjih Nature 2000.

Ta svetovalni načrt je pripravljen za območje Nature 2000 Slovenska Istra.

1.1. Projektni cilji LIFE-IP NATURA.SI

Cilj projekta je obnoviti najmanj 50 ha travišč na pilotnem območju Slovenska Istra z namenom izboljšanja ohranitvenega stanja traviščnih habitatnih tipov, metuljev travniškega postavnega in barjanskega okarčka ter drugih vrst. Prav tako je eden od ciljev tudi vzpostavitev ustrezne rabe s promocijo in spodbujanjem za vključitev v kmetijsko okoljske programe in izvajanje drugih nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks.

Z izkušnjami, ki jih bomo pridobili pri vključevanju in izvajanju projektnih ukrepov ter pri pospešeni promociji vpisa v KOPOP operacije, bomo v prihodnje lažje načrtovali in oblikovali ukrepe na sistemski ravni v sklopu Skupne kmetijske politike EU.

1.2. Cilji Programa upravljanja območij Nature 2000 za obdobje 2023-2028

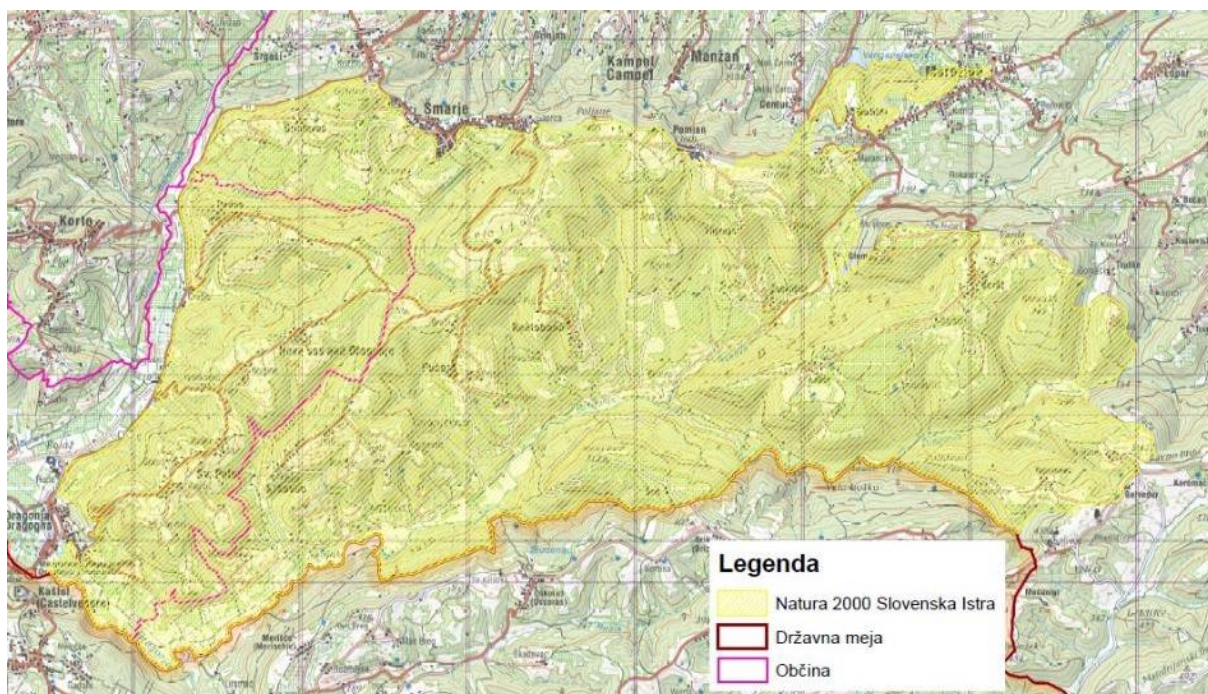
V Programu upravljanja območij Nature 2000 za obdobje 2023 - 2028 (v nadaljevanju PUN) so v prilogi E: Ciljne KOPOP površine za ohranjanje biotske raznovrstnosti

določeni cilji vključenih površin v KOPOP operacije. Za pilotno območje Slovenska Istra je za operacijo **HAB** določen cilj **58 ha**. Za operacijo **SUHI_KTP** pa je določen cilj **10 ha**. Vpis v novo operacijo KOPOP SUHI_KTP je na območju Nature 2000 Slovenska Istra možen z novim programskim obdobjem SKP 2023 – 2027, od leta 2023.

2. Območje svetovanja

2.1. Splošno o območju Slovenska Istra

Območje Nature 2000 Slovenska Istra (v nadaljevanju pilotno območje) leži v zaledju obale na skrajnem jugozahodu Slovenije in se razprostira nad Slovensko-Hrvaško mejo, od mejnega prehoda Dragonja, večji del po reki Dragonji navzgor do kraja Topolovec. Na zahodu območje zaobjame naselji Boršt in Glem, na skrajnem severovzhodu pa tudi področje vodotokov nad Babiči in Marezigami. Na severu sega območje do naselij Babiči, Pomjan in Šmarje, proti zahodu pa sega do regionalne ceste Koper – Dragonja. Območje pokriva 52,25 km². Večji del območja spada v lokalno upravo Mestne občine Koper, manjši (zahodni del) pa v lokalno upravo Občine Piran (Slika 1). Na območju je skupaj 23 naselij: 19 v občini Koper in 4 v občini Piran. Največ prebivalcev živi v naselju Šmarje, po velikosti pa mu sledijo naselja Sv. Peter, Krkavče, Koštabona, Puče in Nova vas nad Dragonjo.

Slika 1: Območje Natura 2000 Slovenska Istra s prikazanimi mejami lokalne uprave (občine).

Pilotno območje je gričevnato območje, ki ga sestavljajo podolgovate slemenske uravnave z globokimi, ozkimi rečnimi dolinami in grapami. Območje, ki ga gradijo bolj ali manj enostavne in homogene flišne kamnine, se proti jugozahodu spušča proti morju.

Reka Dragonja je osrednja vodna žila tega območja, ki teče proti zahodu po meji med Slovenijo in Hrvaško in se v Piranskem zalivu izliva v morje. Porečje ima značilen dežni režim. Vodni pretok Dragonje je odvisen od trenutnih padavin in je najvišji novembra, najnižji pa avgusta, ko reka običajno tudi presahne. Dragonja in njeni številni pritoki so v večjem delu naravni ali delno naravni vodotoki. Dolvodno od vtoka Fenede pod Krkavčami je Dragonja sonaravno urejena. V njenem spodnjem toku so izvedene melioracije in regulacije, ki omogočajo obdelovanje tudi dna doline. Dragonja poplavlja okoliška zemljišča na celotnem obravnavanem območju, pritok Rokava pa v dolini severno od vasi Glem in zahodno od zaselka Rokavci.

Slovenska Istra ima zmerno sredozemsko oziroma submediteransko podnebje z značilnim temperaturnim režimom in izrazito sezonskimi padavinami ter močnim vplivom vetrov predvsem pozimi, ko pihata burja in jugo (D. Ogrin; GeograFF, 2012). Zaradi naravnih danosti in razmer, ki so ugodne za kmetijstvo se je pod vplivom človeka izoblikovala kulturna krajina za katero so značilne njive, travniki, nasadi, prepleteni s kamnitimi zidovi, poljskimi potmi in pasovi drevesno grmovne vegetacije, na strmejših pobočjih pa so prisotne suhozidne terase. Krajino dodatno zaznamujejo gručasta naselja na vrhovih planotastih uravnav, razdrobljena parcelacija, zeleno obraščena struga Dragonje, ostanki mlinov in poljskih hišic, kali, nasadi cipres ter nasadi značilnih kultur, predvsem oljke in trte. Številne vmesne površine v različnih fazah zaraščanja s toploljubno listopadno vegetacijo pričajo o postopnem opuščanju kmetijske rabe v zadnjem času.

2.2. Pristojne javne službe s področja ohranjanja narave in kmetijskega svetovanja

Na pilotnem območju naloge javne službe s področja ohranjanja narave opravlja območna enota Zavoda RS za varstvo narave Piran, čeprav projektne aktivnosti na tem območju izvajajo zaposleni na območni enoti Nova Gorica.

Naloge s področja kmetijstva na projektnem območju opravlja območni kmetijsko gozdarski zavod KGZS Zavod Nova Gorica (KGZ NG).

2.3. Naravovarstveni vidik območja

Podnebne značilnosti, vključno z ugodnim sončnim obsevanjem in tradicionalna raba prostora odločilno vplivajo na vrste, ki to območje naseljujejo, med drugim tudi redke, ogrožene in evropsko pomembne vrste, na podlagi katerih je bilo določeno območje Nature2000 Slovenska Istra.

Na obravnavanem območju so prisotni naslednji varovani habitatni tipi ter živalske vrste, ki so kvalifikacijske za to območje Nature 2000 in ki so neposredno, pa tudi posredno vezane na travišča, oziroma ima upravljanje z njimi nanje vpliv:

- HT 6410 Travniki s prevladujočo stožko (*Molinia* spp.) na karbonatih, šotnih in glineno – muljastih tleh (*Molinion caeruleae*),

- HT 62A0 Vzhodna submediteranska suha travišča (*Scorzoneretalia villosae*),
- jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*),
- travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*),
- barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*),
- hromi volnoritec (*Eriogaster catax*),
- progasti gož (*Elaphe quatuorlineata*),
- veliki pupek (*Triturus carnifex*),
- laška žaba (*Rana latastei*),
- hribski urh (*Bombina variegata*),
- marchesettijeva smetlika (*Euphrasia marchesettii*),
- primorski koščak (*Austropotamobius pallipes*),
- grba (*Barbus plebejus*).

Na odprtih območjih, večinoma v dolini Dragonje, kjer so tla rahlo hidromorfna in zakisana, se pojavlja habitatni tip mezofilni travniki s trstikasto stožko (*Molinia arundinacea*) na rahlo zakisanih tleh. V deževnem obdobju in po njem na takih mestih voda meži iz okolice, v sušnem obdobju pa presuši. Habitat se pojavlja tudi kot prehod na suha oligotrofna travišča. Sestoji obravnavanega habitatnega tipa lahko deloma vstopajo tudi v bolj zasenčene svetlobne razmere, sicer pa so to odprta rastišča. V sestojih trstikaste stožke je največ rastišč marchesettijeve smetlike (*Euphrasia marchesettii*), redke vrste slovenske flore, ki je razširjena le na območju Slovenske Istre in v Italiji od Furlanije do Benečije. Najbolj prvobiten sestoj trstikaste stožke s smetliko je na strmem terenu, prepletajočim se s flišnimi erozijskimi oblikami.

Na območju se na predelih plitkih in s hranili revnejših tleh pojavljajo Vzhodna submediteranska suha travišča (*Scorzoneretalia villosae*) in se ponašajo z največjo vrstno pestrostjo. So rastišča redkih vrst rastlin predvsem iz družine orhidej (*Orchidaceae*) kot je na primer mednarodno varovana jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*). V kombinaciji s termofilnimi grmišči, ki mestoma zavzemajo večje zaraščajoče površine ali so prisotna v obliki mejic, ki razmejujejo travnike, oljčnike in njive, so ti travniki izjemnega pomena za številne vrste metuljev med drugimi za mednarodno varovane vrste kot so travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*), barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*) in hromi volnoritec (*Eriogaster catax*). Kamniti suhi zidovi, ki razmejujejo parcele in podpirajo terase so v kombinaciji s pasovi drevesno grmovne vegetacije življenjski prostor progastega goža (*Elaphe quatuorlineata*).

Dragonja in njeni pritoki so v večjem delu naravni ali delno naravni vodotoki, z manjšimi lokalnimi posegi in predstavljajo pomemben habitat mednarodno varovanih vrst raka primorskega koščaka (*Austropotamobius pallipes*) in ribe grbe (*Barbus plebejus*). Počasneje tekoče vode so pomemben razmnoževalni habitat laške žabe (*Rana latastei*). V spodnjem delu Dragonje, kjer je urejen sistem hidromelioracijskih jarkov, je prisotna avtohtona vrsta želve močvirska sklednica, ki je obenem naša endemična vrsta. Poleg tekočih vodnih teles so na območju izjemnega pomena stoječa vodna telesa - kali, ki so na območju tradicionalno prisotni in predstavljajo habitat številnim vrstam med drugim tudi mednarodno varovanim dvoživkam kot sta veliki pupek (*Triturus carnifex*) in hribski urh (*Bombina variegata*).

V nadaljevanju podrobneje obravnavamo habitatna tipa in vrsti, ki so neposredno vezani na travišča:

- travniki s prevladujočo stožko (*Molinia* spp.) na karbonatih, šotnih in glineno – muljastih tleh (*Molinion caeruleae*) (v nadaljevanju: mokrotni travniki (HT 6410)),
- vzhodna submediteranska suha travišča (*Scorzoneretalia villosae*) - (v nadaljevanju: suhi travniki (HT 62A0),
- travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*),
- barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*).

2.3.1. Zakaj je izvajanje prilagojenih kmetijskih praks pomembno?

Izvajanje prilagojenih kmetijskih praks, ki upoštevajo ekološke zahteve vrst in habitatnih tipov, je ključno za njihovo ohranjanje. Z zamikom (ali opustitvijo določenih načinov) rabe namreč omogočimo, da rastline in živali nemoteno opravijo svoj razvojni krog. V primeru rastlin le-te lahko cvetijo in semenijo, v primeru živali pa se uspešno pariyo in imajo mladiče. Na ta način dolgoročno ne le ohranjamo prisotnost določene vrste ali habitatnega tipa na območju, temveč zagotavljamo tudi pogoje za izboljšanje njihovega življenjskega prostora oz. morebitno povečanje velikosti populacije. Obenem je tak način kmetovanja izjemno koristen tudi iz okoljskega vidika, saj ekstenzivno obdelane površine služijo kot ponor dušika in številnih drugih onesnaževal, ki se na intenzivnih površinah spirajo v vode in podtalnico.

Podrobnejše ekološke zahteve posameznih vrst in habitatnih tipov ter ustrezne prilagojene kmetijske prakse so opisane v poglavju 3.3.4.6.

2.3.2. Stanje varovanih habitatnih tipov in vrst, neposredno vezanih na travišča

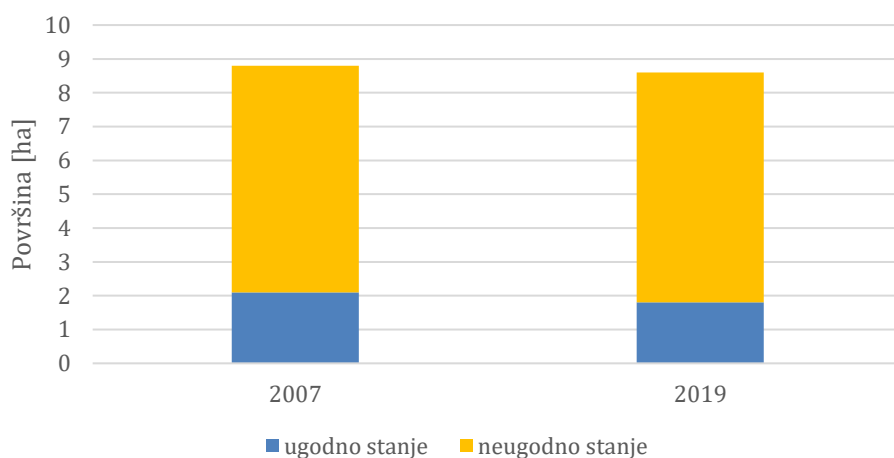
2.3.2.1. Mokrotni travniki (HT 6410)

Po poročanju Slovenije po 17. členu Direktive o habitatih za obdobje 2013-2018 za kontinentalno (celinsko) biogeografsko regijo (Poročilo, 2019a) je habitatni tip na pilotnem območju v neugodnem - slabem stanju s padajočim trendom (oznaka U2-). V okviru projekta je bilo leta 2019 na območju Nature 2000 Slovenska Istra izvedeno kartiranje negozdnih habitatnih tipov (Petrinec, 2019).

Slika 2: Mokrotni travniki s prisotno značilno travo trstikasto stožko (foto: V. Treven).

Na območju so bili glede na podatke kartiranja leta 2019 mokrotni travniki (HT 6410) (vključno s križanci) prisotni na 8,6 ha traviščnih površin, od tega je bilo 6,8 ha površin v neugodnem stanju – v zaraščanju oziroma v kombinaciji z drugimi HT. Po podatkih kartiranja iz leta 2007 je bil habitatni tip prisoten na 8,8 ha traviščnih površin. V 12 letih se površine s prisotnim habitatnim tipom niso bistveno zmanjšale (3%) (Graf 1). Se pa habitatni tip pojavlja raztreseno po celotnem območju večinoma v nižinskem delu doline Dragonje na posameznih manjših fragmentih.

Graf 1: Stanje mokrotnih travnikov (HT 6410) na območju Nature 2000 Slovenska Istra v letih 2007 in 2019.

2.3.2.2. Suhi travniki (HT 62A0)

Po poročanju Slovenije po 17. členu Direktive o habitatih za obdobje 2013-2018 za kontinentalno (celinsko) biogeografsko regijo (Poročilo, 2019a) je habitatni tip na pilotnem območju v neugodnem - slabem stanju s padajočim trendom.

V okviru projekta je bilo leta 2019 na pilotnem območju izvedeno kartiranje negozdnih habitatnih tipov (Petrinec, 2019).

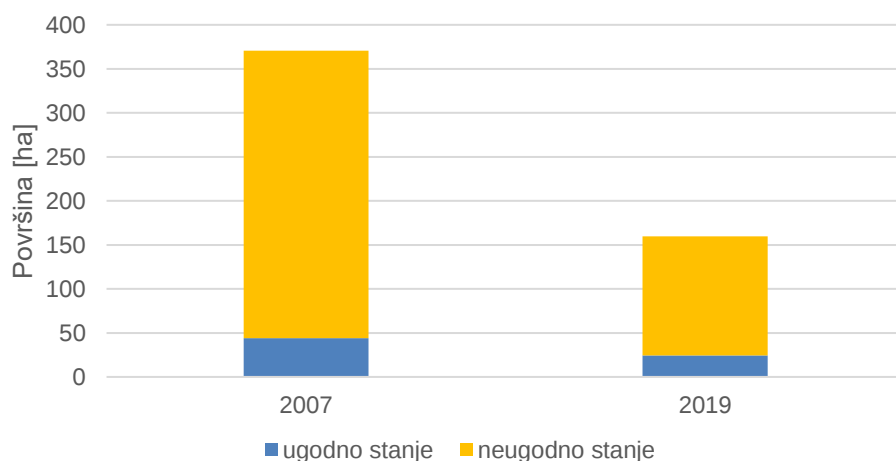

Slika 3: Suhi travniki so med vrstno najbogatejšimi travniki na območju (foto: V. Treven).

Slika 4: Travniki na območju Slovenske Istre se marsikje zaraščajo (foto: J. Laganis).

Na območju so bili glede na podatke kartiranja iz leta 2019 suhi travniki (HT 62A0) (vključno s križanci) prisotni na 135,3 ha travniških površin, od tega je bilo 111,0 ha površin v neugodnem stanju - v zaraščanju oziroma v kombinaciji z drugimi HT. Po podatkih kartiranja iz leta 2007 je bil habitatni tip prisoten na 326,7 ha travniških površin. V 12 letih so se površine s prisotnim habitatnim tipom zmanjšale za več kot 58 % (Graf 2).

Graf 2: Stanje suhih travnikov (HT 62A0) na območju Nature 2000 Slovenska Istra v letih 2007 in 2019.

2.3.2.3. Stanje travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*)

Poročanje Slovenije po 17. členu Direktive o habitatih za obdobje 2012-2018 za kontinentalno (celinsko) biogeografsko regijo (Poročilo, 2019a):

- stanje populacije: neugodno,
- trend velikosti populacije: padajoč.

Slika 5: Travniški postavnež (foto: V. Treven).

Slika 6: Zapredek gosenic travniškega postavneža med listi (levo) in gosenice travniškega postavneža v zapredku (desno) (foto: R. Verovnik, B. Zakšek, V. Zakšek).

Popisi, ki so bili izvedeni v letih 2019 in 2020 v projektu LIFE-IP NATURA.SI, so bili namenjeni izhodiščnemu pregledu stanja vrste na pilotnem območju. Popisi so pokazali, da je vrsta na pilotnem območju bolj razširjena, kot je bilo ocenjeno iz predhodno dostopnih podatkov (Priloga 1). Na podlagi pridobljenih podatkov je bilo trenutno ohranitveno stanje vrste na pilotnem območju ocenjeno kot verjetno ugodno. V

zahodnem delu so bili zaznani večja razpršenost s to vrsto poseljenih zaplat, večje razdalje med poseljenimi zaplatami in manjše število opaženih osebkov na posamezni zaplati, kar nakazuje na slabše stanje vrste na tem delu pilotnega območja (Zakšek V., Verovnik R., 2020).

2.3.2.4. Stanje barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*)

Poročanje Slovenije po 17. členu Direktive o habitatih za obdobje 2012-2018 za kontinentalno (celinsko) biogeografsko regijo (Poročilo, 2019a):

- stanje populacije: neugodno,
- trend velikosti populacije: padajoč.

Slika 7: Barjanski okarček (foto: V. Treven).

Popisi, ki so bili izvedeni v letih 2019 in 2020 v projektu LIFE-IP NATURA.SI, so bili namenjeni izhodiščnemu pregledu stanja vrste na pilotnem območju. Pokazali so, da je vrsta bolj razširjena, kot je bilo ocenjeno iz predhodno dostopnih podatkov. Na podlagi zbranih podatkov o številu in razporeditvi poseljenih ploskev in številčnosti nekaterih lokalnih populacij je ocenjeno, da je vrsta na območju verjetno v dobrem stanju, čeprav rezultati monitoringa iz sklenjenega območja razširjenosti nakazujejo trende upadanja (Zakšek V., Verovnik R., 2020).

2.3.3. Dejavniki ogrožanja traviščnih habitatnih tipov in vrst metuljev

Ohranitveno stanje varovanih traviščnih habitatnih tipov in vrst, vezanih na travišča na pilotnem območju, je kljub pestrosti naravnih danosti dolgoročno ogroženo zaradi človekovega vpliva oziroma spremembe človekove aktivnosti na območju. Poleg vsesplošnega opuščanja kmetijske dejavnosti, ki se odraža v številnih opuščanih zaraščajočih se traviščnih površinah, je ključno tudi opuščanje tradicionalne kmetijske rabe, ki se odraža v težnji po spreminjanju še obstoječih traviščnih in delno zaraščenih površin v trajne nasade, kot bolj donosni obliki kmetijske dejavnosti. Z izginjanjem travnikov ne izgubljammo le mednarodno varovanih habitatnih tipov, pač pa tudi življenjski prostor varovanih vrst, ki so vezane na te habitate.

Najpogostejši dejavniki ogrožanja obravnavanih habitatnih tipov in vrst z vidika izvajanja kmetijske dejavnosti so:

- Opuščanje košnje, kar posledično vodi v zaraščanje. Razširijo se lahko določene vrste, značilne za zaraščajoče se površine, med njimi tudi invazivne tujerodne vrste.
- Prezgodnja in/ali prepogosta košnja, zaradi česar pride do spremembe vrstne sestave travniških habitatnih tipov.
- Gnojenje, ki vodi v zmanjšanje rastlinske pestrosti ter v pojavljanje ruderalnih vrst in plevelov, prav tako pa močno upade število živalskih vrst.
- Paša s preveliko obtežbo ali reja na prostem povzročata preobremenitev z dušikom, poškodbe travne ruše, kar lahko vodi pojav in razrast invazivnih tujerodnih vrst rastlin (v nadaljevanju ITVr).
- Dosejevanje s komercialnimi travnimi mešanici, ki spremeni vrstno sestavo travnika. Z vnosom semen iz komercialnih mešanic lahko pride tudi do vnosa ITVr.
- Spreminjanje travniških površin v druge kmetijske rabe.

Poleg naštetih dejavnikov ogrožanja pa obravnavani vrsti metuljev dodatno ogrožajo še:

- Košnja celotne površine travnika naenkrat. To posebej v primeru košnje pred junijem povzroči, da s travnika naenkrat izginejo vsi hranilni viri metuljev in mladih gosenic.
- Siliranje pokošene trave in povijanje trave s folijo (baliranje v silažne bale), s čimer se odstrani tudi preživele osebkke.
- Izvajanje mulčenja travniških površin ima za posledico bistveno nižji delež preživelih osebkov varovanih vrst v primerjavi s košnjo travnišč in obsekovanjem mejic za njihovo vzdrževanje.
- Požiganje travnikov neposredno uničuje živali. Posledica požiganja je tudi mineralizacija hranljivih snovi v tleh in povečana količina razpoložljivega dušika v tleh, zato se spreminja rastlinska sestava travnika.

2.4. Kmetijski vidik območja

2.4.1. Naravne danosti za kmetovanje in omejitve ter priložnosti na pilotnem območju

Za pilotno območje Slovenske Istre je značilen pester relief. Območje je gričevnato, z globokimi, ozkimi rečnimi dolinami in grapami. Strma pobočja večinoma prekriva gozd. Na mestih, kjer je možna kmetijska dejavnost, se v mozaični kulturni krajini prepletajo oljčniki, vinogradi, njive, sadovnjaki in travniki, med njimi pa so zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti tudi bolj ali manj zaraščena območja.

Reka Dragonja je osrednja vodna žila porečja. Ob Dragonji in pritokih prevladuje nižinski, ravninski svet, tako da se na teh površinah nahajajo tudi najštevilčnejše in največje njivske obdelovalne površine, nekaj je tudi trajnih nasadov.

Preostalo območje je večinoma gričevnato, s strmimi pobočji. Obdelava na takih površinah je možna le na terasah, na katerih prevladujejo oljčniki in vinogradi. Terasa se oblikuje zato, da se pridobi ravna površina, na kateri sta izvedljivi ročna in strojna obdelava tal. Zaradi podnebnih značilnosti območja oziroma klime ter pomanjkanja večjih sklenjenih površin za kmetijsko obdelavo je tradicionalna in vodilna kmetijska panoga na območju upravljanje trajnih nasadov (oljčniki, vinogradi, sadovnjaki).

Pilotno območje Slovenska Istra je del omrežja Nature 2000, zato se kmetje na območju srečujejo tako z omejitvami kot tudi z nekaterimi priložnostmi. Kmetovanje na območju Nature 2000 nudi kmetijam možnost dodatnega vira dohodka, kar predstavlja prednost pred kmetijami izven območja Nature 2000, ki možnosti vpisa v omenjene naravovarstvene operacije nimajo. Za ohranjanje biodiverzitete na travniških površinah sta v okviru kmetijsko-okoljsko-podnebnih plačil (KOPOP) oblikovani operaciji za varovanje posebnih travniških habitatov (HAB) ter suhih kraških travnikov in pašnikov (SUHI_KTP). V prej omenjene operacije se kmetije vključujejo prostovoljno. Prav tako se lahko kmetije s primernimi travniki vključijo v projekt LIFE-IP NATURA.SI in za nadstandardno upravljanje pridobijo še dodatno finančno nadomestilo.

Območje Nature 2000 Slovenska Istra je v letu 2023 pridobilo status okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT). Površine s statusom OOTT v Sloveniji so se v letu 2023 povečale zaradi zahtev Evropske komisije. Te zahteve so posledica podatkov o slabšanju stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000, ki so vezani na travišča ter dejstva, da je bila Slovenija po deležu OOTT travnikov v območjih Natura 2000 na repu držav članic EU. Območje Nature 2000 Slovenska Istra je eno od območij, v katerem varujemo več vrst in habitatnih tipov, ki se jim stanje hitro poslabšuje, zato je bila tudi tu potrebna sprememba statusa.

Status OOTT pomeni, da je trajno travinje (1300), travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi (1320) ter ekstenzivne oz. travniške sadovnjake (1222) na celotnem območju prepovedano preorati ali spremeniti v drugo kmetijsko ali nekmetijsko rabo. V primeru preoravanja ali spremembe omenjenih površin je to od leta 2023 obravnavano kot kršitev izpolnjevanja pravil o pogojenosti in posledično je kmetija deležna znižanj izplačil v skladu s predpisom, ki ureja izvedbo ukrepov kmetijske politike (Uredba o izvedbi intervencij kmetijske politike za leto 2024; IAKS uredba), površine pa mora najkasneje do vložitve zbirne vloge za naslednje leto ponovno spremeniti v prvotno rabo, torej v 1300, 1320 ali 1222.

2.4.2. Značilnosti kmetij

Prevladujejo manjše do srednje velike kmetije z mešano kmetijsko dejavnostjo. Velik delež kmetij v večjem obsegu upravlja s trajnimi nasadi, ostale kmetijske panoge (zelenjadarstvo, živinoreja) so na posamezni kmetiji zastopane v manjšem deležu (Priloga 2), velikokrat za lastno uporabo. Preglednici 1 in 2 prikazujeta primerjavo števila kmetij, obseg vseh kmetijskih površin, povprečno površino posamezne kmetije in velikost površin posamezne kmetijske rabe med leti 2009 in 2019 na pilotnem območju. Kot lahko iz obeh preglednic razberemo, se je v 10 letih število kmetij več kot podvojilo,

velikost vseh kmetijskih površin na območju pa se je malenkost zmanjšala oz. ostala približno enaka. Posledično se je povprečna velikost obdelovalnih površin na kmetijo zmanjšala za skoraj polovico. Velikost obdelovalnih površin, zarisanih v GERK-e, se je med leti 2009 in 2019 povečala za približno polovico, od tega se je velikost njivskih površin, zarisanih v GERK-e, povečala za slabih 50 ha, pri vinogradih je ostala približno enaka, pri oljčnikih, sadovnjakih in trajnih travnikih pa se je v grobem podvojila.

Večji delež kmetijskih površin predstavljajo oljčniki in vinogradi (Preglednica 1). Površine omenjenih trajnih nasadov so večinoma manjšega obsega, največji oljčnik meri 12 ha. Trajni nasadi so večinoma zatravljeni, med terasami so nemalokrat prisotni suhi zidovi, ponekod tudi mejice ali skupine dreves, kar nakazuje prej na ekstenzivno kmetijsko rabo/obdelovanje ter heterogeno kmetijsko krajino kot na intenzivno kmetovanje. Majhnost in razdrobljenost parcel, razpršenost parcel posameznika, pogosto številno solastništvo posameznih parcel, odsotnost (so) lastnikov parcel ter razgiban gričevnat teren namreč ne omogočajo intenzifikacije in specializacije v kmetijstvu.

Preglednica 1: Analiza kmetijskih površin na pilotnem območju (ha) ter primerjava med leti 2009 in 2019.

Območje NATURA 2000 Slovenska Istra	2009		2019	
	Vse površine (ha)	Površine z GERK-i (ha)	Vse površine (ha)	Površine z GERK-i (ha)
Celotna površina kmetijskih površin	1448,92	585,09	1408,81	836,77
Povprečna površina kmetijske površine	5,64	2,28	2,44	1,45
1100 NJIVA	169,53	107,78	215,40	153,34
1211 VINOGRAD	361,45	276,84	316,36	288,61
1221 INTENZIVNI SADOVNJAK	8,94	3,59	10,00	8,28
1222 TRAVNIŠKI SADOVNJAK	34,46	5,54	38,09	15,21
1230 OLJČNIK	317,75	144,24	448,17	278,11
1300 TRAJNI TRAVNIK	556,79	47,10	380,79	92,60
1320 TRAVINJE Z RAZPR. NEUPR. POVRŠINAMI	0,00	0,00	0,00	0,62

Preglednica 2: Primerjava KMG in površin z vpisanimi GERK-i (ha) na pilotnem območju med leti 2009 in 2019.

Območje NATURA 2000 Slovenska Istra	2009	2019
Št. KMG	257	577
Št vrisanih GERK-ov	1750	3304
Površina vseh GERK-ov (ha)	606,25	872,02
Povprečna površina GERK-a (ha)	0,35	0,26

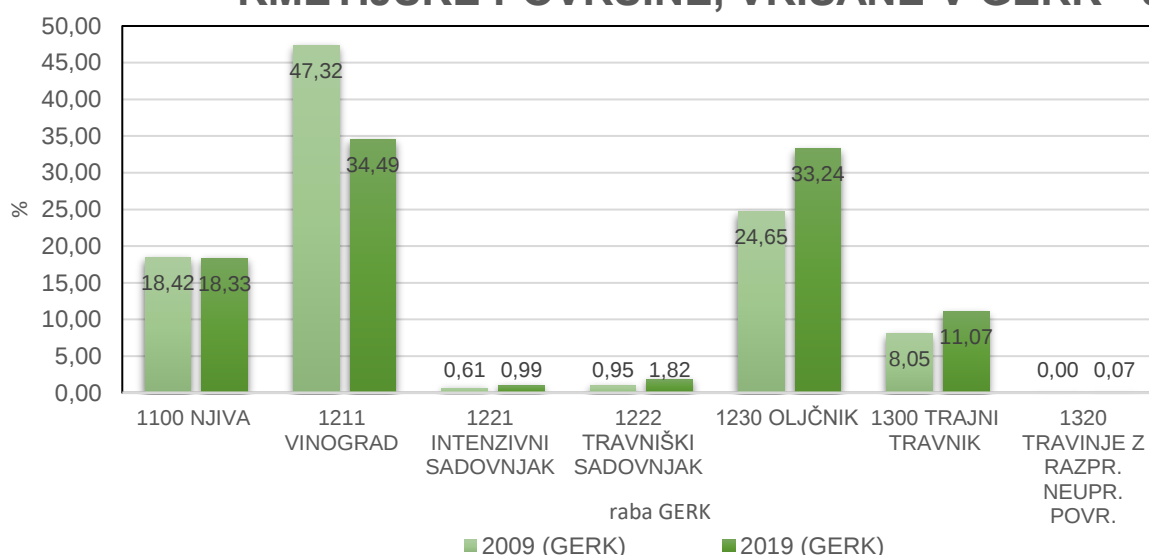
Iz grafa 3 je razvidno, da so oljčniki v letu 2019 zavzemali dobrih 33 % (278,11 ha) vseh kmetijskih površin, vrisanih v GERK-e (dejanska raba) oziroma glede na rabo (raba tal) dobrih 15 % (448,17 ha) vseh kmetijskih površin.

Vinogradi so v letu 2019 zavzeli dobrih 34 % (288,61 ha) vseh kmetijskih površin vrisanih v GERK-e (dejanska raba) oziroma glede na rabo (raba tal) dobrih 22 % (316,36 ha) vseh kmetijskih površin.

Njive in s tem pridelava žit in zelenjave so v letu 2019 zavzemale dobrih 18 % (153,34 ha) vseh kmetijskih površin vrisanih v GERK-e (dejanska raba) oziroma glede na rabo (raba tal) dobrih 31 % (215,40 ha) vseh kmetijskih površin.

Trajni travniki so v letu 2019 zavzemali dobrih 11 % (92,60 ha) vseh kmetijskih površin vrisanih v GERK-e (dejanska raba) oziroma glede na rabo (raba tal) dobrih 27 % (380,79 ha) vseh kmetijskih površin.

KMETIJSKE POVRŠINE, VRISANE V GERK - e

Graf 3: Delež kmetijskih površin na pilotnem območju, vrisanih v GERK-e, ter primerjava med letoma 2009 in 2019.

Zaradi pomanjkanja primernih površin za različne kmetijske panoge, večjih sklenjenih površin, primernih za pašo, zaradi manj ugodnega podnebja za pridobivanje kvalitetne krme in drugih že zgoraj naštetih razlogov, je živinoreja na območju zastopana v manjšem obsegu. V letu 2019 je od 577 registriranih kmetij z vsaj enim GERK-om na območju Nature 2000 Slovenska Istra, le 48 kmetij redilo živali, od teh pa jih je le 23 redilo travojede živali (Preglednica 3). Od tega je le ena kmetija redila 7 do 8 glav travojedih živali, ostale pa največkrat po 1 GVŽ, redkeje 4 GVŽ. Tudi upravljanje s travniki je na območju prisotno v manjšem obsegu, saj je v letu 2019 le 11 % vseh površin z vrisanim GERK-om predstavljalo trajni travnik.

Preglednica 3: Stalež živali na območju Slovenske Istre leta 2019 (v zeleno obarvanih vrsticah so kmetije, ki redijo travojedo živino).

Zap. št.	Kmetija	GVŽ govedo	GVŽ prašiči	GVŽ drobnica	GVŽ kopitarji	GVŽ perutnina	GVŽ kunci	GVŽ SKUPAJ
1	K3	0,15				0,03		0,18
2	K4		1,44					1,44
3	K5	1				0,1		1,1

4	K7	3,9			4	1,16		9,06
5	K10			0,45	1,5	0,08		2,03
6	K13					0,05		0,05
7	K16					0,11		0,11
8	K21					0,06		0,06
9	K23				1,5			1,5
10	K29					0,06		0,06
11	K36				2			2
12	K41					0,02		0,02
13	K56	0,9				0,04		0,94
14	K63					0,03		0,03
15	K91					0,06		0,06
16	K109					0,04		0,04
17	K142					0,05		0,05
18	K155	2,3			2	0,1	0,02	4,42
19	K174					0,04		0,04
20	K181	3,15				0,2		3,35
21	K183				2			2
22	K211					0,09		0,09
23	K234				3	0,16	0,02	3,18
24	K236					0,04		0,04
25	K237					0,06	0,02	0,08
26	K250					0,06		0,06
27	K252	2,5				0,09		2,59
28	K253	0,3				0,12	0,02	0,44
29	K254		0,53					0,53
30	K255					0,06		0,06
31	K256				1,5	0,03		1,53
32	K258				1			1
33	K261	1				0,12		1,12
34	K267					0,06		0,06
35	K270	2,35				0,1		2,45
36	K295					0,06		0,06
37	K315			0,15		0,04	0,11	0,29
38	K332					0,04		0,04
39	K339					0,05		0,05
40	K351	4,45						4,45
41	K354	4,35				0,04		4,39
42	K366			0,3		0,02	0,01	0,33
43	K492					0,04		0,04
44	K499			0,9				0,9
45	K500					0,02		0,02
46	K514				1,5			1,5
47	K534					0,25		0,25
48	K561					0,09		0,09
Št. kmetij s travojedimi živalmi	23	12	/	4	10	/	/	/
Skupaj GVŽ		26,35	1,97	1,8	20	3,87	0,2	54,18

2.4.3. Trend kmetovanja

Bolj kot usmerjanje k intenzifikaciji na območju prevladuje trend opuščanja kmetijskih površin, saj so na več lokacijah vidno prisotne zapuščene obdelovalne površine, nekatere že gosto zaraščene z robido, trsom, navadno robinijo in/ali nekaterimi drugimi grmovnicami ter zelmi, ki so značilne za površine v zaraščanju. Poleg nezainteresiranosti mladih za prevzem in nadaljevanje kmetijske dejavnosti, še posebej v povezavi z živinorejo, sta za opuščanje kmetijskih površin in posledično zaraščanje poglavitna razloga še razdrobljenost parcel (npr.: parcele velikosti 0,04 ha) in zapletena lastniška struktura (solastništvo večjega števila lastnikov, razpršenost posameznikovih parcel po območju, odsotnost lastnikov). Majhne parcele oz. obdelovalne površine so neprimerne za strojno obdelavo oziroma je ne dopuščajo, za ročno obdelavo pa se ljudje ne odločajo več. Posamezne parcele so razpršene po območju, kar otežuje potek dela oz. obdelavo. Težava je tudi v lastništvu, saj marsikateri lastnik ne živi več v Sloveniji ali na tem območju, kar zelo otežuje dogovore ali sklepanje dolgoročnih oziroma večletnih najemnih pogodb, saj za to niso resno zainteresirani ali pa jih sploh ni moč dobiti in o tem obvestiti. Pogosti so tudi primeri, ko je lastnik neznan. Nekatere takšne površine posamezniki vzdržujejo prostovoljno in velikokrat tudi niso vrisane v GERK-e. Veliko je tudi površin, ki jih ljudje vzdržujejo po ustnem dogovoru, kar pomeni, da se dogovor lahko v vsakem trenutku spremeni. S takšnimi površinami se kmetje tudi ne morejo vključiti v kakršnokoli večletno obveznost (operacijo KOPOP, projektni ukrep ...). Na območju prevladujejo kmetije, ki so v večini primerov tradicionalno usmerjene v upravljanje trajnih nasadov, predvsem oljčnikov in vinogradov. Nekateri veliki oljčniki, ki dajejo vtis intenzivne obdelave, so pravzaprav sestavljeni iz številnih manjših oljčnih nasadov, ki so v lasti različnih lastnikov (Slika 8). Da bi tak trajni nasad postal bolj heterogen/mozaičen, bi se lahko med parcelami različnih lastnikov vzpostavilo različno oblikovane mejice, ki bi hkrati še navzven poudarile ekstenziven način obdelave, ki je na površini že prisotna, ni pa opazna. Kot že rečeno je to posledica razdrobljenosti parcel in velikega števila lastnikov na nekem večjem območju.

V zadnjem času se tudi terase trajnih nasadov velikokrat opušča, posledično se zaraščajo. Priprava teras za vzpostavitev trajnih nasadov namreč predstavlja zelo velik strošek. Tudi postopek pridobivanja dovoljenj za oblikovanje teras je dokaj zapleten in dolgotrajen. Vzpostavitev obdelovalnih površin na že vzpostavljenih, a zaraščenih terasah pa na drugi strani velikokrat predstavlja zelo velik izziv, saj so terase velikokrat ozke in jih je potrebno širiti, da bi bila možna strojna obdelava ali pa so terase na posameznih predelih podrte in jih je potrebno popraviti oziroma narediti podporo. Reka s pritoki ob obilnejših deževjih poplavlja okoliška zemljišča in velikokrat odnaša rodovitno plast zemlje, zato se njivske površine tik ob reki pogosto opušča ali se jih odmika od struge.

Slika 8: Oljčnik na terasah; navzven daje vtis intenzivne obdelave, čeprav je sestavljen iz številnih manjših oljčnikov različnih lastnikov.

Manjši del kmetij upravlja tudi s trajnimi travniki, še manjši del prisotnih kmetij pa redi travojede živali. Glavno grožnjo pri ohranjanju primernih traviščnih površin predstavlja splošno nezanimanje za živinorejo in posledično za upravljanje/vzdrževanje traviščnih površin, ki je ključna kmetijska panoga za ohranjanje travišč. Potreba po krmi ali površini za pašo sta ključna dejavnika, ki preprečujeta na eni strani tako opuščanje in posledično zaraščanje traviščnih površin, kot tudi na drugi strani spreminjanje traviščnih površin v drugo kmetijsko rabo. Torej le potreba po krmi ali paši zagotavljata in podpirata dolgoročno ohranjanje traviščnih površin. Travojeda živina je namreč ključna za ohranjanje travnikov in posledično preprečevanje zaraščanja omenjenih površin. Ključni razlogi za nezanimanje za živinorejo so razdrobljenost in razpršenost kmetijskih površin, še posebej površin trajnih travnikov znotraj območja, številno solastništvo posameznih površin in nerešena lastniška struktura, pomanjkanje primernih površin za kmetovanje, slabši podnebni pogoji za pridelavo kvalitetne krme, živinoreja zahteva vsakodnevno prisotnost, ki je zaposleni ne morejo v celoti zagotoviti ... Delo z živino namreč zahteva veliko časa, napora in vsakodnevno skrb (voda, krma, nega, zdravljenje ...). Na območju je velik del aktivnih kmetov zaposlenih v drugih dejavnostih, kmetovanje jim predstavlja popoldansko dejavnost. Zaradi vseh naštetih razlogov so druge kmetijske dejavnosti bolj konkurenčne in ekonomsko zanimivejše, zato se je na območju začelo opuščati rejo živali že pred 30 leti. Upravljanje s trajnimi nasadi je v takem primeru ustrežnejše in ekonomsko učinkovitejše kot pa reja živali. Ker pa ni zanimanja za živinorejo, posledično ni potrebe po krmi oz. po upravljanju s traviščnimi površinami.

2.4.4. Odnos kmetov do izvajanja sonaravnih praks

V sklopu individualnega svetovanja (IS) o kmetijskih in naravovarstvenih vsebinah kmetje velikokrat izrazijo tudi svoje mnenje o določenih obravnavanih tematikah (tako negativna kot tudi pozitivna mnenja). Sistem IS je usmerjen predvsem v svetovanje svetovalca kmetovalcu (uporabniku svetovanja). Morebitno izraženo mnenje uporabnika svetovanja se ne evidentira. Zaradi tega je zbir povratnih mnenj in informacij uporabnikov storitve IS odvisna od tega, koliko in kaj svetovalci posredujejo naprej odločevalcem. Mnenja kmetov glede prilagojenih kmetijskih praks se nikjer ne evidentira in obravnava, zato je na podlagi tega tudi težko navajati različne poglede posameznikov do izvajanja sonaravnih (prilagojenih) kmetijskih praks. Na splošno se je velikokrat zgodilo, da kmetje niso dobili ustreznega odgovora na to, zakaj bi bilo potrebno izvajati prilagojeno kmetijsko prakso na njihovem posestvu ter predvsem informacij o tem, kaj bodo s tem pridobili in mogoče izboljšali.

Po izvedenih uvodnih individualnih razgovorih s kmeti, analizi anket in v sklopu intenzivne komunikacije za vključevanje v projekt LIFE-IP NATURA.SI (slednja še vedno poteka) lahko rečemo, da se kmetje zelo različno odzivajo na izvajanje sonaravnih praks. Na eni strani imamo kmetije, ki so naravovarstveno ozaveščene ter s srcem in dušo kmetujejo sonaravno. Na drugi strani imamo kmete, ki nočejo niti slišati za kakršnekoli sonaravne prakse in so proti kakršnimkoli prilagoditvam (odklanjajo kakršnokoli prilagajanje na svoji lastni zemlji). Odločno navajajo, da jim ne bo nihče ukazoval, kaj in kako bi morali na svoji zemlji delati. Veliko je tudi takšnih, sploh med tisto peščico, ki se še ukvarja z živinorejo, da jih sonaravne prakse ne zanimajo, saj so v postopnem opuščanju kmetijstva zaradi nezainteresiranosti naslednikov oz. ker nimajo potomcev za nadaljevanje kmetijske prakse, sami pa vsakodnevno ne zmorejo več opravljati vsega, kar od njih zahteva reja živali. Do popolne opustitve kmetijske dejavnosti, pa svoje prakse nimajo namena spreminjati.

2.4.4.1. Kratek povzetek anket kmetov/dosedanjih pogovorov z njimi (kaj izpostavljajo glede tehnoloških izzivov)

V anketah in pri komunikaciji velik delež kmetov izpostavlja, da upravljanje s travniki, še posebej na ekstenzivni način, ni njihova osrednja dejavnost, zato nimajo ustrezne mehanizacije za vzdrževanje takih površin. Na območju namreč večinoma ni ne želje ne potrebe po pridobivanju krme. Da je na travnikih zaključen celoten proces košnje in spravila krme je potrebno imeti ustrezno mehanizacijo (kosilnica, obračalnik, zgrabljajnik ...) oz. travojedo živino. Večina pa jih ima le mulčer, ki ga uporabljajo za medvrstno obdelavo in okrog trajnih nasadov in s katerim vzdržujejo traviščne površine pred zaraščanjem. Traviščne površine so namreč večinoma manjšega obsega, zato nabava priključkov ni ekonomsko upravičena. Za rejo živali niso zainteresirani, saj so večinoma redno zaposleni, upravljanje trajnih nasadov pa jim predstavlja popoldansko dejavnost/hobi/veselje. Navajajo, da živinoreja potrebuje človeka vsak dan, česar pa redna zaposlitev ne dopušča. Posledično jih ne zanima tudi sama košnja kot način upravljanja s travniki. Nekateri kmetje, ki kljub vsemu vzdržujejo travnike s košnjo, tudi

navajajo, da pokošeno travo velikokrat pustijo na samem travniku, ker nimajo priključkov za spravilo in/ali potrebe po krmi.

Na območju je le peščica kmetij, ki redi živino oz. vzdržuje travnike s košnjo. Kar nekaj od teh zaenkrat še aktivnih kmetov je že v pokoju, v starostni skupini med 65 in 75 let, nekaj jih je tudi nad 75 let. Večina jih navaja, da nimajo naslednikov ali pa se ti ukvarjajo z drugimi dejavnostmi in niso zainteresirani za prevzem kmetije. Zaradi vprašljive ekonomike reje majhnega števila živali in razdrobljene lastniške strukture tudi drugi niso zainteresirani za prevzem in nadaljevanje živinoreje oziroma vzdrževanja travnikov, zato se velikokrat odločajo za opustitev kmetovanja in same kmetije, travnike pa prepuščajo naravni sukcesiji.

Kmetom predstavlja težavo tudi omejitev po OOTT, kjer je prepovedano preoravanje in spreminjanje trajnih travnikov v druge rabe.

Veliko je takšnih traviščnih površin, ki jih kmetje s primerno mehanizacijo tudi vzdržujejo, da se ne zarasejo, vendar se s temi površinami ne vključijo v KOPOP operacije ali naravovarstvene projekte, saj je dogovor z lastnikom za vzdrževanje velikokrat usten oziroma je lastnik odsoten. V primeru, da površine v kateremkoli letu obveznosti ne bi uspeli več obdelati zaradi preklica dogovora ali vrnitve lastnika, bi bili sankcionirani z zmanjšanjem višine subvencije.

2.4.4.2. Seznam tehnoloških izzivov

Trajni travniki na območju imajo po večini lastnosti suhih kraških travnikov, kar pomeni, da so po botanični sestavi vrstno zelo pestri z zelmi - rastlinami in travinjem. Kasneje v posamezni sezoni so revnejši po vsebnosti hranil in hektarskem donosu sena. V primeru, da kosimo ali pasemo takšno travnato površino po latenju oziroma cvetenju, hranilna vrednost krme pade, zato je težje normalno vzrediti mesne ali mlečne pasme travojede živine brez dodajanja kvalitetene krme. Avtohtone in lokalne pasme kot so istrsko govedo (boškarin - govedo), istrska koza in istrska pramenka (istrijska - ovca), so manj zahtevne vrste, prilagojene na skromne razmere suhih kraških pašnikov, saj značilno bolje izkoristijo razpoložljivo pašno in listno maso grmičevja ter dostopno gozdno rastlinje. Istrsko govedo je ime »boškarin« namreč dobilo zaradi tradicionalnega načina reje in krmljenja, ko so številni lastniki poleti zaradi pomanjkanja paše živali peljali v gozd, kjer so jedle večinoma liste dreves („boška“ – gozd, visoko rastlinje).

Na omenjenih travnikih bi se lahko vzpostavilo prilagojeno in dobro načrtovano pašo z (mešano) čredo pašnih živali zato, da ne bi prišlo do znakov prepašenosti (pojav golih zaplat na travniku) in da bi se še bolje izkoristilo krmo na travniku. Obenem bi takšna paša preprečevala zaraščanje travišč. Za povečanje zanimanja za rejo boškarina je pasma z novim programskim obdobjem (SKP 2023 – 2027) uvrščena na seznam avtohtonih vrst/pasem, s lahko kmetje pridobijo dodatna finančna sredstva. V prejšnjem programskem obdobju namreč istrsko govedo ni bilo uvrščeno na seznam avtohtonih pasem domačih živali zaradi znanih zgodovinskih dejstev. Na seznamu avtohtonih in lokalnih pasem še vedno ostaja istrska pramenka.

V preteklosti so istrsko govedo redili predvsem za delo na polju in vleko, danes pa dajemo prednost uporabi pasme za prirejo kakovostnega mesa, kar lahko navežemo na kulinariko in turizem (primer dobre prakse reje boškarina v Pazinu na Hrvaškem). Evropska komisija je novembra 2022 tudi zaščitila »Meso istrskega goveda – boškarina«, kar je dodatna spodbuda za rejo travojedih živali na pilotnem območju. Vendar pa, kot je že v predhodnih poglavjih omenjeno, živinoreja zahteva vsakodnevno prisotnost, kar pa redno zaposlenim s popoldansko dejavnostjo kmetovanja predstavlja veliko težavo. Še več, za ustrezno izvedbo paše so potrebne večje sklenjene površine, česar na pilotnem območju tradicionalno primanjkuje. Dodatno k temu pripomorejo še razpršenost, majhnost in razdrobljenost površin, večji naklon zemljišč ter pogosto odsotnost lastnikov ali njihova nepripravljenost, da bi na svojih površinah dovolili pašo.

Kmetje, ki imajo v lasti travnike, nimajo pa živine, največkrat navajajo, da ni povpraševanja po krmi, tudi če bi jo želeli podariti. Sicer traviščne površine pred zaraščanjem vzdržujejo z vsakoletno košnjo. Spravilo krme pa jim tako velikokrat predstavlja samo strošek, kar je poglavitni razlog, da pokošeno travo velikokrat pustijo na travniku. V tem primeru jim je potrebno ponuditi primerno rešitev oz. odgovore, kaj narediti s pokošeno travo, saj je veliko možnosti, da bi jih rešitev spodbudila k ekstenzivnemu upravljanju s travniki. Ena od rešitev je, da bi kmete s traviščnimi površinami brez živine na območju povezali z živinorejci na območju in/ali v bližini pilotnega območja. Slednji bi na podlagi sporazuma ali podobnega dokumenta pokosili travnike in s tem pridobivali krmo oz. bi krmo odkupili od kmeta s travnikom v lasti. Kmetje bi lahko krmo prodali stalnemu odjemalcu:

- Luka Koper - Luka pridobiva krmo od stalnih ponudnikov. Na novo se lahko ponudniki krme vpišejo na seznam oz. čakalno listo. Ker je potreba po krmi manjša kot v preteklosti, pa je možnost za prodajo krme za kmete na čakalni listi manjša.
- Kobilarna Lipica – pridobi krmo z geografsko omejenim poreklom (Kras) preko javnega razpisa. Javni razpis se ponovi vsaka tri leta.
- Inštitut za celulozo in papir.
- Uporaba stelje, iz katere izdelujejo pelete, namenjene dopolnilni krmi svinj, za kurjavo, gnojilo ali nastilj (<https://www.pelletierung.at/innovation>).
- Prodaja za nastilj za različne vrste živine (prašiči, perutnina ...).

Kmetje s traviščnimi površinami se lahko še dodatno vključijo v operacijo BK.1 (v nadaljevanju HAB) ali BK.6 (v nadaljevanju SUHI_KTP).

V primeru, da bodo kmetije kljub vsem ponujenim/navedenim rešitvam še vedno nezainteresirane za upravljanje travnikov, lahko s površinami (travniki) upravlja določena (javna) služba, npr. komunala. Možnost takega vzdrževanja je potrebno še raziskati.

3. Zakonodajne podlage

V tem poglavju so zbrane ključne informacije in usmeritve za izvedbo svetovanj na terenu, v sklopu katerih se bo spodbujalo izvajanje prilagojene kmetijske prakse. V projektu LIFE-IP NATURA.SI bo na pilotnem območju Slovenska Istra izvedenih 200 svetovanj, saj je eden izmed ciljev projekta tudi povečanje vpisa v naravovarstvene KOPOP operacije.

Na pilotnem območju so se kmetije do konca leta 2022 lahko vključile le v eno naravovarstveno KOPOP operacijo, t.j. Posebni traviščni habitati - HAB. Iz analize stanja rabe kmetijskih zemljišč, ki je bila prav tako izvedena v sklopu omenjenega projekta, je bilo ugotovljeno, da na pilotnem območju do konca leta 2019 nismo beležili vpisa v omenjeno operacijo. Še več, po podatkih MKGP do konca leta 2021 še vedno ni bilo interesa za vključitev v operacijo HAB, zato ni bilo vpisa. V zadnjem letu prejšnjega PRP (2022), po izvedenem uvodnem individualnem pogovoru v sklopu omenjenega projekta, sta se dve kmetiji odločili za vključitev v operacijo HAB s 3,48 ha traviščnih površin (Preglednica 14). Z novim programskim obdobjem, od leta 2023, se kmetije s traviščnimi površinami na območju lahko poleg prej omenjene KOPOP operacije HAB izberejo novo naravovarstveno KOPOP operacijo SUHI_KTP. V prvem letu novega programskega obdobja SKP 2023 – 2027 (Preglednica 14) vpis v obe operaciji še ni dosegel ciljne vrednosti vključenih površin, je pa večji od pričakovanj. Menimo, da so k vpisu pripomogla individualna svetovanja posameznim kmetijam za vključitev v prilagojeno upravljanje s travniki v sklopu projekta, saj smo jim poleg predstavitve možnosti vključevanja v projektne ukrepe predstavili tudi naravovarstvene KOPOP operacije. Vključevanje kmetij v projektne aktivnosti oz. ukrepe za prilagojeno upravljanje s travniki poteka od maja 2023.

Individualno svetovanje v okviru projekta LIFE-IP NATURA.SI je namenjeno kmetijam, ki aktivno upravljajo s traviščnimi površinami (GERK 1300 in 1320) na območju Nature 2000 Slovenska Istra. Vsem svetovalcem, ki bodo izvajali usmerjeno svetovanje, bo posredovana pripravljena grafična podlaga. Dostopna je tudi na spletni strani <https://natura2000.gov.si/natura-2000/life-ip-natura-si/rezultati/>, zavihek Akcija C.4: Kmetijstvo, kot priloga 10 tega dokumenta. Svetovanja se bo izvajalo usmerjeno. To pomeni, da če se izbrana kmetija iz območja strinja z izvedbo svetovanja, se z njo izvede svetovanje o možnostih izvajanja nadstandardnih sonaravnih praks tako v okviru SKP 2023 – 2027 kot tudi v okviru projekta LIFE-IP NATURA.SI. Za usmerjeno izvedbo svetovanja lahko kmetijski svetovalci do podatkov o kmetijah, ki so upravičene do svetovanja, dostopajo preko MKGP portala v aplikaciji registra kmetijskih gospodarstev. Omenjena spletna stran ima namreč možnost dodajanja in pregledovanja slojev s podatki o posameznih kmetijah s traviščnimi površinami na pilotnem območju. Kmetijski svetovalec ima na <https://rkg.gov.si/vstop/> možnost vstopa v aplikacijo z uporabniškim imenom in geslom. Navodilo za nalaganje slojev se nahaja v Prilogi 9. Priloga 11 vsebuje shematski prikaz poteka svetovanja, Priloga 12 pa zapisnik ob izvedenem svetovanju.

V nadaljevanju so na kratko povzeti ključni zakonodajni predpisi in zahteve s področja kmetijstva ter naravovarstva, ki jih morajo kmetje obvezno upoštevati ob izvajanju kmetijske dejavnosti na pilotnem območju. Sledi predstavitev predlaganih operacij in intervencij SKP ter ukrepov, oblikovanih v projektu LIFE-IP NATURA.SI, v katere se lahko kmetje vključijo za izvajanje prilagojene kmetijske prakse povezane s prilagojenim upravljanjem / vzdrževanjem travnikov na pilotnem območju Slovenska Istra.

3.1. Predpisi s področja varstva narave

Krovni zakonodajni akt na področju varstva narave je **Zakon o ohranjanju narave** (Uradni list RS št. 96/04 s spremembami). Posamezni zakonski akti poleg tega določajo pravila ravnanja na posameznih območjih z varstvenimi statusi.

a) Območja Nature 2000 (Posebna ohranitvena območja in Posebna območja varstva):

Na vseh območjih Nature 2000 na vzpostavljanje in izvajanje ukrepov kmetijske politike, urejanj pogojenosti, KOPOP, ekološkega kmetovanja in plačil območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami iz PRP pomembno vpliva Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18). V to uredbo so prenesene vse obveznosti, ki jih ima Slovenija kot polnopravna članica Evropske Skupnosti na področju ohranjanja narave. Ključna obveza je zagotavljati ugodno stanje evropsko ogroženih vrst in habitatnih tipov. V ta namen se za vsako praviloma 7-letno programsko obdobje pripravi **Program upravljanja območij Natura 2000 (PUN)**, ki ga sprejme Vlada RS. V PUN so podrobneje opredeljeni varstveni cilji za vrste in habitatne tipe, ki jih v Sloveniji varujemo z omrežjem Natura 2000. PUN na območje Nature 2000 natančno določa ukrepe, ki bodo pripomogli k doseganju ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov, pristojne sektorje, odgovorne nosilce in vire financiranja. Veljaven PUN 2023-2028 z vsemi prilogami je dostopen na <https://natura2000.gov.si/natura-2000/life-ip-natura-si/pun-2023-2028/>.

b) Naravne vrednote:

Z naravnimi vrednotami nihče ne sme ravnati tako, da bi ogrozil njihov obstoj. Podrobnejše varstvene in razvojne usmeritve za naravne vrednote so zapisane v Prilogi 4 Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04 s spremembami). Če ima kmet na svojih zemljiščih katero od naravnih vrednot, v splošnem velja, da je ne sme:

- odstraniti, poškodovati ali uničiti,
- bistveno spremeniti njenih lastnosti,
- poslabšati življenjskih razmer na naravnih vrednotah na botaničnih, zooloških in ekosistemskih naravnih vrednotah.

c) Zavarovana območja:

Zavarovana območja imajo praviloma z odloki ali zakoni določene varstvene režime, ki določajo omejitve in pravila ravnanja na posameznem zavarovanem območju. Z Odlokom o razglasitvi posameznih naravnih spomenikov in spomenikov oblikovane

narave v občini Piran (Ur. objave PN, 5/1990) sta bila na pilotnem območju razglašena dva naravna spomenika:

- Reka Dragonja s pritoki kot hidrološki, geomorfološki, botanični in zoološki spomenik,
- Grič Stena v dolini reke Dragonje kot geomorfološki in botanični naravni spomenik.

Varstveni režimi, ki so določeni v Odloku občine Piran, med drugim tudi za navedena naravna spomenika, prepovedujejo:

- gradbena dela, odkopavanje ali zasipavanje terena ipd.,
- vsako poseganje, ki bi spremenilo rastiščne razmere na biotopu oziroma spremenilo življenjske razmere za tu živečo favno,
- trganje cvetja, izkopavanje, nabiranje, poškodovanje ali lomljenje rastlin ter uničevanje vegetacijske formacije,
- spreminjanje kulture rastišča.

Za naravni spomenik Reka Dragonja s pritoki varstveni režim poleg tega dodatno prepoveduje še spreminjanje vodnega režima.

d) Ekološko pomembna območja:

K ohranjanju biotske raznovrstnosti pomembno vplivajo tudi ekološko pomembna območja, ki so določena z **Uredbo o ekološko pomembnih območjih** (Uradni list RS št. 48/04). Ta območja so pomembna predvsem pri načrtovanju urejanja prostora.

e) Zavarovane in ogrožene vrste ter habitatni tipi:

Eden izmed ukrepov varstva za ohranjanje vrstne pestrosti v naravi je tudi zavarovanje vrst. Z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04 s spremembami) in Uredbo o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04 s spremembami) so določene zavarovane vrste in habitatni tipi ter pravila ravnanja, varstveni režimi ter ukrepi varstva in smernice za ohranitev habitatov teh najbolj ogroženih vrst in habitatnih tipov.

Zavarovane so predvsem tiste vrste, ki so neposredno ogrožene zaradi uničevanja osebkov, medtem ko je v strokovnih predlogih rdečih seznamov ogroženih živalskih vrst navedenih bistveno več vrst (okoli 2000 taksonov) živali. Najpogostejši razlog za ogroženost vrst je poškodovanje ali uničenje življenjskega prostora, zato so varstveni ukrepi za njegovo ohranjanje bistveni tudi za ohranjanje vrst.

Poleg navedenih uredb o zavarovanih vrstah je potrebno upoštevati tudi Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10), v katerem je določen seznam ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, razporejenih po kategorijah in podkategorijah ogroženosti, ter nekateri ukrepi za izboljšanje stanja ogroženih rastlinskih in živalskih vrst.

Izvedba planov in posegov v naravo na varovanih območjih

V kolikor je znotraj varovanih območij (območij Nature 2000, naravnih vrednot ali zavarovanih območij) načrtovan poseg, mora lastnik zemljišča oziroma izvajalec ali

investitor najprej preveriti, ali je za tak poseg potrebno predhodno pridobiti ustrezna mnenja oz. soglasja. Informacijo o tem, kakšna mnenja/soglasja/dovoljenja so potrebna za posamezne poseg, pridobi na pristojni upravni enoti. Glede na veljavno zakonodajo ločimo tri različne postopke in s tem tri različne oblike mnenj/soglasij:

- Dovoljenje za poseg v naravo: zanj zaprosite na pristojni Upravni enoti. Izdaja se skladno z 104. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb, 105/22 – ZZNŠPP in 18/23 – ZDU-1O) in sicer za posege, navedene v Prilogi 10 Pravilnika o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11).
- Naravovarstveno soglasje: vlogo oddate na spletni strani Ministrstva za naravne vire in prostor (<https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dovoljenja/naravovarstveni-pogoji-in-naravovarstveno-soglasje/>). Izdaja se skladno s 105. in 105. a členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20, 3/22 – ZDeb, 105/22 – ZZNŠPP in 18/23 – ZDU-1O) in v skladu s predpisi s področja graditve objektov.
- Mnenje po predhodnem postopku (Predhodna presoja vpliva na okolje (predhodni postopek), <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dovoljenja/predhodna-presoja-vpliva-na-okolje-predhodni-postopek/>) je potrebno pridobiti skladno s Prilogo 1 Uredbe o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS, št. 51/14, 57/15, 26/17, 105/20 in 44/22 – ZVO-2). V ustreznem postopku se nato določi, ali je za ta poseg potrebno izvesti presojo vplivov na okolje. Primer posega, za katerega je potrebno oddati vlogo za izvedbo predhodnega postopka so agromelioracijska dela ali površinsko preoblikovanje kmetijskih zemljišč na območjih Natura 2000, na površinah, ki presegajo 5 ha).

Med ukrepe, za katere je potrebno preveriti, ali potrebujemo katero od zgoraj navedenih mnenj/dovoljenj/soglasij, sodijo med drugim tudi:

- zasipavanje ali poplavljanje močvirnih predelov, depresij in vodnih teles ali niveliranje,
- vzdrževanje in poglobljanje obstoječih oziroma gradnja novih dovodnih in odvodnih kanalov, namakalnih in osuševalnih sistemov ter drugih hidromelioracijskih sistemov,
- komasacije, posledica katerih so agromelioracije ali sprememba kmetijske rabe iz travniške v njivsko ali trajne nasade,
- agromelioracije,
- izvajanje vzdrževalnih del na vodnih ali priobalnih zemljiščih,
- redčenje ali odstranjevanje obrežne vegetacije,
- krčenje ali odstranjevanje grmovja, mejic, posameznih dreves ali manjših skupin dreves,

Kot za vse druge nezahtevne in zahtevne objekte velja tudi za gradnjo kmetijskih objektov, da je potrebno zanje pridobiti gradbeno dovoljenje. Odgovore na pogosto zastavljena vprašanja v zvezi z gradnjo na območjih z naravovarstvenim statusom lahko

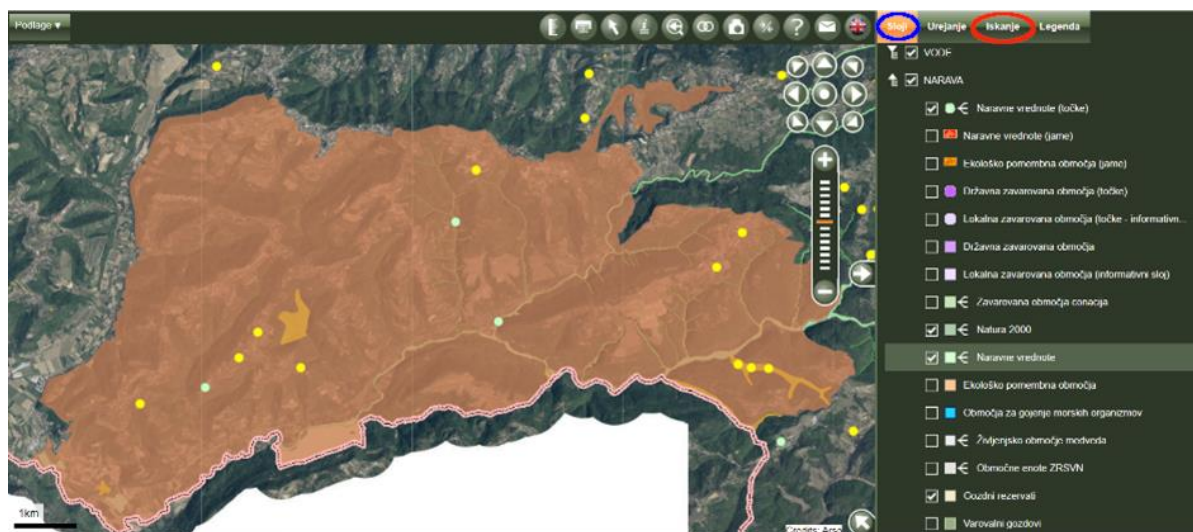
preverite na <https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/pogosta-vprasanja-in-odgovori/> ali <https://natura2000.gov.si/na-terenu/prakticni-nasveti/gradnja/>.

Preverjanje varstvenih statusov in lokacijska informacija

Podatke o tem, kakšne naravovarstvene statute imajo posamezne parcele, je mogoče pridobiti v spletnih brskalnikih kot sta Naravovarstveni atlas (<https://www.naravovarstveni-atlas.si/>) ali Atlas okolja

(https://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso).

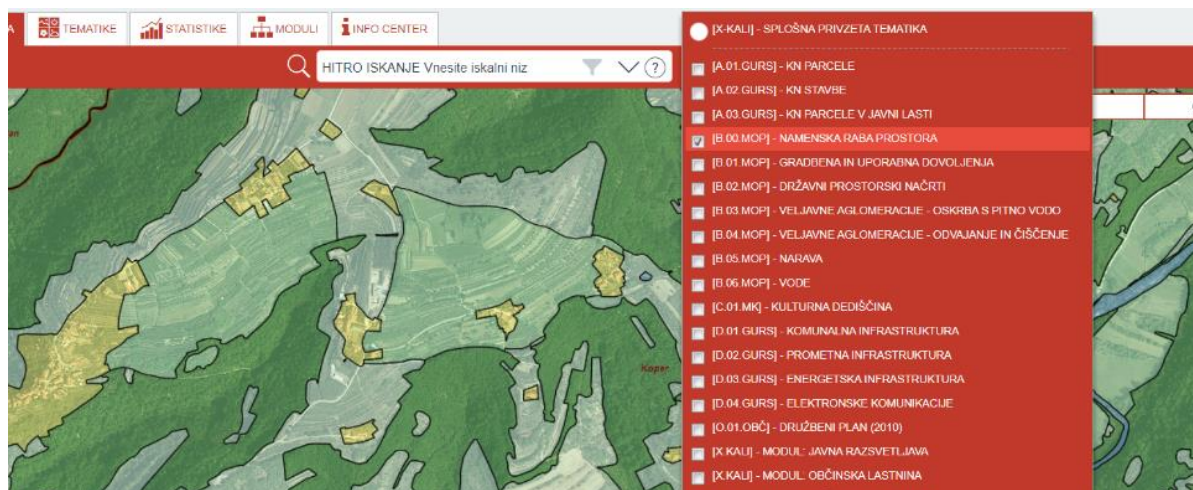
Podatke o območjih Natura 2000 lahko pridobite tudi v Javnem pregledovalniku grafičnih podatkov MKGP (GERK pregledovalnik), ki pa ne vsebuje podatkov o zavarovanih območjih in naravnih vrednotah (<https://rkg.gov.si/GERK/WebViewer>).

Slika 9: Zaslona iz Atlasa okolja, v katerem na desni zgoraj pod »Iskanje« (rdeč krog) in nato pod »Parcele« najprej vpišemo podatke o želeni parceli, nato pa pod »Sloji« (moder krog) izberemo varstvene statute, prisotnost katerih bi radi preverili na našem zemljišču (na sliki smo izbrali, da želimo videti obseg območij Natura 2000, naravnih vrednot (točk in območij) ter gozdnih rezervatov).

Podatke o namenski rabi površin lahko pridobimo v podatkovnih bazah občin kot je iObcina (<https://www.iobcina.si/selectiobcina/>). Vstopimo lahko brez prijave. Način izbora prikaza Namenske rabe prostora je prikazan na spodnji sliki. Podatke je na podoben način možno pridobiti tudi na ali Prostorskem informacijskem sistemu občin (PISO, <https://www.geoprostor.net>). Katere baze podatkov uporabimo je odvisno od občine, ki jo obravnavamo. Vsaka občina si sama izbere, v kateri bazi bo objavila svoje sloje.

Slika prikazuje zajem zaslona z možnostjo prikaza namenske rabe prostora na spletnem portalu iObcina.

Slika 10: Zajem zaslona v podatkovni bazi iObcina. S klikom na »izberi tematiko« in zatem izborom kategorije »Namenska raba prostora« prikažemo namensko rabo posameznih površin. V Iskalnik (»Hitro iskanje«) lahko vpišemo še številko parcele, med ponujenimi izberemo pravo katastrsko občino in tako pridemo do podatkov o namenski rabi na posamezni parceli.

Podatke o območjih varovanj in omejitvah na posameznih parcelah vsebuje lokacijska informacija, ki se jo pridobi na občini, na območju katere se zemljišče nahaja ali preko spletne vloge (<https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge/vloga.html?id=5985>).

Lokacijska informacija ima značaj potrdila iz uradne evidence. Pridobitev lokacijske informacije ni obvezna. Predstavlja pomemben vir informacij za lastnike zemljišč oz. za investitorje o:

- prostorskih aktih, ki veljajo na območju zemljiške parcele,
- namenski rabi prostora,
- vrstah dopustnih dejavnosti, vrstah dopustnih gradenj in drugih del ter vrstah dopustnih objektov glede na namen,
- območjih varovanj in omejitev po področnih predpisih (npr. varstvo narave, kulturne dediščine),
- omejitvah in pogojih iz naslova ukrepov zemljiške politike (obveznost pridobitve soglasja za spremembo meje parcele, območje predkupne pravice občine),
- omejitvah iz naslova zavarovanja prostorskega načrtovanja (prepoved gradenj, parcelacij, pravnega prometa itd.),
- spremembah in dopolnitvah oziroma priprave novih prostorskih aktov na območju, kjer se nahaja nepremičnina.

3.2. Predpisi s področja kmetijstva

a) Zakon o kmetijskih zemljiščih

Lastniki, zakupniki ali drugi uporabniki kmetijskih zemljišč so dolžni obdelovati kmetijska zemljišča kot dober gospodar in preprečevati njihovo zaraščanje na podlagi 7. člena Zakona o kmetijskih zemljiščih. V kolikor pride do prijave na Inšpektorat za kmetijstvo,

gozdarstvo in prehrano ali inšpektor ugotovi, da se s kmetijskim zemljiščem ne ravna skladno s 7. členom Zakona o kmetijskih zemljiščih, z odločbo naloži izvedbo primernih ukrepov. Ukrepe je potrebno izvesti v skladu z roki, določenimi v odločbi inšpektorja, ki pa niso daljši od enega leta, sicer se izvedejo potrebni ukrepi na stroške lastnika, zakupnika ali drugega uporabnika kmetijskega zemljišča v izvršilnem postopku.

b) Pravila pogojenosti na območju Nature 2000 Slovenska Istra

Podrobnejše zahteve ravnanja so navedene v Prilogi 1 Uredbe o pravilih pogojenosti (Uradni list RS, št. 2/24 s spremembami). V nadaljevanju navajamo vsa pravila, ki so pomembna za obravnavano območje, pri čemer so tista z naravovarstveno vsebino osenčena z zeleno.

OBMOČJE: PODNEBJE IN OKOLJE

GLAVNA ZADEVA: PODNEBNE SPREMEMBE (BLAŽENJE IN PRILAGAJANJE NANJE)

- DKOP 3: prepoved sežiganja ornih strnišč, razen zaradi zdravstvenega varstva rastlin

GLAVNA ZADEVA: VODA

- PZR 2: varstvo voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov
- DKOP 4: vzpostavitev varovalnih pasov vzdolž vodnih tokov

GLAVNA ZADEVA: TLA

- DKOP 5: upravljanje obdelave za zmanjšanje tveganja degradacije in erozije tal, vključno z upoštevanjem naklona terena
- DKOP 6: minimalna pokritost tal, da se prepreči gola zemlja v najbolj občutljivih obdobjih
- DKOP 7: kolobarjenje na ornih zemljiščih, razen kmetijskih rastlin, ki rastejo pod vodo

GLAVNA ZADEVA: BIOTSKA RAZNOVRSTNOST IN KRAJINA (VARSTVO IN KAKOVOST)

- **PZR 4:** ohranjanje naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst
- **DKOP 8:** minimalni delež neproizvodnih površin, ohranjanje krajinskih značilnosti, omejitev rezanja mejic, omejevanje tujerodnih invazivnih rastlinskih vrst
- **DKOP 9:** prepoved preusmeritve ali oranja trajnega travinja, opredeljenega kot okoljsko občutljivo trajno travinje, na območjih Natura 2000 - OOTT

OBMOČJE: JAVNO ZDRAVJE IN ZDRAVJE RASTLIN

GLAVNA ZADEVA: VARNOST HRANE

- PZR 5: varnost živil in hrane
- PZR 6: zdravstveno varstvo ljudi in živali

GLAVNA ZADEVA: **FITOFARMACEVTSKA SREDSTVA**

- PZR 7: pravilna uporaba fitofarmacevtskih sredstev
- PZR 8: uporaba, ravnanje in skladiščenje fitofarmacevtskih sredstev

OBMOČJE: **DOBROBIT ŽIVALI**

GLAVNA ZADEVA: **DOBROBIT ŽIVALI**

- PZR 9: dobrobit telet
- PZR 10: dobrobit prašičev
- PZR 11: dobrobit rejnih živali

c) Intervencije v okviru strateškega načrta Skupne kmetijske politike 2023 - 2027

Dejavnike ogrožanja varovanih vrst in habitatnih tipov, ki so navedeni v poglavju 2.3.3, lahko pomembno zmanjšamo oz. omilimo z izvajanjem prilagojenih kmetijskih praks, ki upoštevajo ekološke zahteve vrst in habitatnih tipov. V nadaljevanju so predstavljene predlagane operacije in intervencije prilagojene kmetijske prakse, povezane z upravljanjem/ vzdrževanjem travnikov.

➤ **Sheme za podnebje in okolje (intervencija SOPO)**

Na traviščnih površinah na območju Nature 2000 Slovenska Istra se lahko kmetje dodatno vključijo v izvajanje zahtevnejših shem od pogojenosti, ki presegajo običajno kmetijsko prakso in druge obvezne zahteve, določene v nacionalnem pravu in pravu EU in se hkrati razlikujejo od nadstandardnih površinskih intervencij iz SKP 2023-2028 (npr. KOPOP). Prispevajo k vzpostavitvi ravnotežja med potrebo po pridelavi hrane ter varovanjem podnebja in okolja.

Podpora je letna, zato se kmetje v času subvencijske kampanije v sheme SOPO intervencije vsako leto na novo prostovoljno odločajo za vključitev. Kmetje lahko torej za travniške površine na območju Nature 2000 Slovenska Istra vsako leto izberejo shemo, kjer je potrebno upoštevati naslednje zahteve:

• **INP 8.01 Ekstenzivno travinje – EKST;**

Shema EKST se izvaja na GERK z vrstami rabe 1300 – trajni travnik, 1320 – travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi in 1222 – ekstenzivni sadovnjak, če je zatravljen.

Zahteve za izvajanje sheme:

- obvezno je spravilo travinja, če se izvaja košnja;
- mulčenje ni dovoljeno;
- po končanem obdobju paše se po potrebi opravi čistilna košnja, lahko tudi z mulčenjem, vendar se lahko opravi šele po 15. septembru posameznega leta
- uporaba mineralnih gnojil in fitofarmacevtskih sredstev ni dovoljena;
- ni dovoljen prevzem živinskih organskih gnojil iz drugega KMG in uporaba drugih organskih gnojil, ki nimajo izvora iz zadevnega KMG;
- izvajati se mora na vseh zgoraj navedenih rabah GERK (1300, 1320 in 1222), ki so na KMG;

- izvaja se na območju celotne Republike Slovenije;
- povprečna letna obtežba z živino mora biti od 0,2 do 0,9 GVŽ na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi na posameznem KMG v letu izvajanja sheme
- vodenje evidenc o delovnih opravilih za trajno travinje ter evidence uporabe organskih in mineralnih gnojil.

Če pogoj obtežbe ni izpolnjen, nosilec KMG ni upravičen do plačila (zavrnitev zahtevka). Predvideno pa je odstopanje za 0,1 GVŽ z znižanjem plačila (katalog upravnih sankcij).

➤ intervencije KOPOP

Eden izmed ciljev projekta LIFE-IP NATURA.SI je tudi povečanje vpisa v naravovarstvene KOPOP operacije, ki spodbujajo izvajanje nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks na travniških površinah. Te so usmerjene v vzdrževanje travniških površin na način, ki omogoča ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. Na območju Nature 2000 Slovenska Istra je v okviru SKP možna vključitev v dve različni operaciji intervencije Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – biotska raznovrstnost in krajina (v nadaljevanju KOPOP_BK intervencije), vezane na travišča, v katere se bo v sklopu svetovanj spodbujalo k vpisu:

- **operacija BK.1 POSEBNI TRAVIŠČNI HABITATI (HAB)**
- **operacija BK.6 SUHI KRAŠKI TRAVNIKI IN PAŠNIKI (SUHI_KTP)**

V primeru vključitve v naravovarstvene operacije KOPOP mora kmet opraviti program usposabljanja v obsegu najmanj 15 ur. Usposabljanje mora biti izvedeno do 20. decembra tekočega leta v obdobju trajanja obveznosti. Usposabljanje obravnava vsebine, povezane s kmetijsko okoljskimi in kmetijsko podnebnimi vsebinami ter ekosistemskimi storitvami in dodano vrednostjo nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki jih podpirajo intervencije KOPOP. V prvih treh letih trajanja obveznosti mora opraviti program usposabljanja v obsegu najmanj 9 ur, kar še dodatno pripomore k pravilnemu upravljanju z vključenimi površinami in boljšemu razumevanju razlogov za prilagajanje kmetovanja. V kolikor se kmet prostovoljno odloči za izvajanje katere od obeh ciljnih naravovarstvenih KOPOP_BK, mora pri njunem izvajanju upoštevati zahteve, določene za izbran ukrep.

V nadaljevanju navajamo zahteve obeh ukrepov, ki jih je mogoče vpisati na območju Nature 2000 Slovenska Istra (HAB in SUHI_KTP), pa tudi zahteve intervencije IRP42, ki je pomembna za nadaljnje ohranjanje suhih travišč:

BK.1 Posebni travniški habitati (HAB)

HAB Stopnja I (v nadaljevanju HAB 1):

- prepoved košnje/paše do **20. 5.** tekočega leta.

HAB Stopnja II (v nadaljevanju HAB 2):

- zahteva stopnje I;

- pri GERK-ih, večjih od 0,3 ha, se pusti nepokošen del, ki mora biti širok najmanj 5 m;
- trava se pospravi v obliki mrve;
- siliranje pokošene trave in povijanje trave s folijo (baliranje v silažne bale) nista dovoljena.

Za obe stopnji zahtevnosti velja:

- mulčenje ni dovoljeno čez vse leto;
- če se izvaja košnja, je obvezno spravilo travinja;
- uporaba mineralnih gnojil ni dovoljena;
- omejitev letnega vnosa N iz organskih gnojil (40 kg/ha);
- ITVr se ob posamičnem pojavljanju takoj odstrani ročno oz. se obvezno izvede košnja za omejevanje njihovega širjenja ob upoštevanju časovnih omejitev košnje/paše v okviru posamezne operacije in v skladu z navodili za odstranjevanje;
- na GERKu ne sme biti več kot 30 % površine prerasle z ITV;
- izvaja se lahko na delu površin trajnega travinja;
- lokacija izvajanja se v obdobju trajanja obveznosti ne sme spreminjati.

Letno plačilo za izvajanje operacije HAB znaša za:

- HAB_1: 312,90 EUR/ha
- HAB_2: 362,03 EUR/ha

BK.6 Suhi kraški travniki in pašniki (SUHI_ KTP)

- ob vstopu je izdelan načrt košnje/paše;
- košnja/paša se izvaja **največ dvakrat letno**;
- druga košnja ali paša se lahko opravi vsaj 5 tednov po zaključku prve košnje ali paše;
- košnja in paša **nista dovoljeni od 15. 11. tekočega leta do 20. 5. naslednjega leta**;
- **košnja**: kosi se od enega roba travnika proti drugemu ali pa od sredine proti zunanemu robu; pokošena trava se odstrani s travnika in pospravi kot seno – ročno, z nakladalko ali kot bale suhega sena; mulčenje namesto košnje ni dovoljeno;
- **paša**: izvaja se po čredinkah, pri čemer so živali na posamezni čredinki v tekočem letu lahko prisotne največ 14 dni ob prvi paši in največ 14 dni ob drugi paši, na travniku se ne smejo pojavljati znaki prepašenosti; po končani paši se po **potrebi izvede čistilna košnja**; če se čistilna košnja **izvede z mulčenjem, se lahko opravi po 1. 9. tekočega leta**;
- zagotoviti je potrebno ustrezno oskrbo in varovanje živali na pašniku;
- paša izključno gojene divjadi v oborah in domačih prašičev ni dovoljena;
- gnojenje z organskimi in mineralnimi gnojili ni dovoljeno;
- uporaba FFS ni dovoljena;
- požiganje travnika/pašnika ni dovoljeno;

- travnika/pašnika ni dovoljeno dosejevati z neavtohtonimi oziroma komercialnimi travnimi mešanicami;
- čiščenje **za omejevanje velikosti lesnih struktur** se lahko izvaja med **1. 9. tekočega leta in 1. 3. naslednjega leta (določena pravila)**;
- ob pojavu ITVr je le-te ob posamičnem pojavljanju treba takoj odstraniti ročno oz. obvezno izvesti košnjo za omejevanje njihovega širjenja ob upoštevanju časovnih omejitev košnje/paše v okviru te operacije in v skladu z navodili za odstranjevanje;
- na GERKu ne sme biti več kot 30 % površine prerasle z ITV;
- izvaja se lahko na delu površin trajnega travinja;
- lokacija izvajanja se v obdobju trajanja obveznosti ne sme spreminjati;
- izvaja se tudi na območju kraških travnikov in pašnikov na območju Nature 2000 Slovenska Istra.

Letno plačilo za izvajanje operacije SUHI_KTP znaša 249,00 EUR/ha.

Intervencija IRP42 – Lokalne Pasme In Sorte (LOPS)

Namen intervencije LOPS je ohranjanje genskih virov s spodbujanjem KMG k reji avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali (istrska pramenka, istrsko govedo) in lokalnih sort, ki jim grozi prenehanje reje oz. genska erozija. Namen intervencije je vzpostaviti ravnotežje med potrebo po pridelavi hrane in varovanjem okolja ter z namenom ohranjanja genskih virov spodbuditi kmetijska gospodarstva k reji avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, ki jim grozi prenehanje reje. Intervencija ni novost, se pa po novem izvaja kot samostojna intervencija izven intervencij KOPOP. Da bi na pilotnem območju povečali zanimanje za živinorejo in posledično prilagojeno upravljanje traviščnih površin, bomo kmetijam predstavili dodatno spodbudo v okviru SKP 2023 – 2027. Spodbujali bomo rejo predvsem avtohtonih in lokalnih pasem kot so istrsko govedo (boškarin), istrska koza, istrska pramenka (istrijanka - ovca) in istrski osel, ki so prilagojene na skromne razmere suhih kraških pašnikov, saj značilno bolje izkoristijo razpoložljivo pašno in listno maso grmičevja ter dostopnega gozdnega rastlinja. Z novo SKP (2023 – 2027) na seznamu avtohtonih in lokalnih pasem ostaja istrska pramenka, na novo pa so na seznam uvrstili še istrsko govedo. Evropska komisija je novembra 2022 tudi zaščitila »Meso istrskega goveda – boškarina«, kar je lahko dodatna spodbuda za rejo te vrste travojedih živali na pilotnem območju.

Intervencija Lokalne pasme in sorte prispeva k ohranjanju genskih virov in posredno k prilagojenemu vzdrževanju travnikov z operacijo (odebeljene so pasme, avtohtone za Slovensko Istro):

LO.1 Lokalne pasme (PAS):

Izvaja se za naslednje vrste lokalnih pasem domačih živali:

1. avtohtone pasme domačih živali:

- govedo: cikasto govedo, **istrsko govedo**,
- konji: bosanski planinski konj, lipicanski konj, posavski konj, slovenski hladnokrvni konj,

- prašiči: krškopoljski prašič,
- ovce: belokranjska pramenka, bovška ovca, **istrska pramenka – istrijanka**, jezersko-solčavska ovca, oplemenjena jezersko-solčavska ovca,
- koze: drežniška koza,
- kokoši: štajerska kokoš;

2. tradicionalne pasme domačih živali:

- konji: ljutomerski kasač, haflinški konj,
- prašiči: slovenski landrace – linija 11, slovenski landrace – linija 55, slovenski veliki beli prašič,
- koze: slovenska sanska koza, slovenska srnasta koza,
- kokoši: slovenska grahasta kokoš, slovenska srebrna kokoš, slovenska rjava kokoš, slovenska pozno operjena kokoš.

Upravičenec mora v izvajanje operacije PAS vključiti pri pasmah:

- istrska pramenka: najmanj 3 živali;
- ostalih vrst živali: najmanj 1 GVŽ.

Letno plačilo za izvajanje operacije **PAS** znaša za:

- avtohtone pasme domačih živali: **168,79 EUR/GVŽ**;
- tradicionalne pasme domačih živali člena **112,52 EUR/GVŽ**.

Podpora je letna in krije dodatne stroške in izpad dohodka zaradi prevzete obveznosti. Za avtohtone pasme podpora znaša 90 % višine podpore, izračunane po modelni kalkulaciji, za tradicionalne pasme pa 60 % višine podpore, izračunane po modelni kalkulaciji.

Za pasme se podpora dodeli na GVŽ.

4. Izvedbeni načrt svetovanja

V svetovanjih kmetom svetujemo in jih usmerjamo k vpisom v zgoraj navedene intervencije SKP (KOPOP_BK (BK.1, BK.6), IRP42) ter projektne ukrepe. Svetovanja se bo izvajalo individualno s posamezno kmetijo v prostorih KGZ NG – KSS Koper oziroma po dogovoru na sami kmetiji s sočasnim ogledom površin. Glede na pretekle izkušnje se je individualen pristop izkazal kot primernejša oblika za svetovanje zaradi večjega učinka. V primeru, da se bo čez čas pokazala večja potreba in zainteresiranost za vsebine o prilagojenem upravljanju s travniki se bo svetovanja izvedlo tudi v manjših skupinah. Način vključevanja je predstavljen v nadaljevanju.

4.1. LIFE-IP NATURA.SI - javni poziv »Istrijani za travnike«

V sklopu projekta **LIFE-IP NATURA.SI** smo v maju 2022 objavili javni poziv »Istrijani za travnike« za vključitev v prilagojeno kmetovanje – prilagojeno upravljanje s travniki, po zahtevah Ukrepa 1 (v nadaljevanju U1) in Ukrepa 2 (v nadaljevanju U2), ki sta bila oblikovana in strokovno usklajena v sklopu omenjenega projekta. Prilagojeno upravljanje

s travniki je nadstandardna sonaravna kmetijska praksa, ki omogoča ohranjanje in izboljšanje stanja vrst z bolj specifičnimi ekološkimi zahtevami.

Slika 11: Naslovnica javnega poziva Istrijani za travnike

Posamezne zahteve projektnih ukrepov na območju Nature 2000 Slovenska Istra so v celoti usmerjene v ohranjanje in izboljšanje stanja izbranih vrst metuljev (travniški postavnež, barjanski okarček) in travišnih habitatov (HT 62A0 in HT 6410) ter v preprečevanje zaraščanja površin. S čiščenjem izbranih zaraščenih površin bodo dodatno vzpostavljene nove površine, ki predstavljajo potencialen življenjski prostor omenjenim vrstam in habitatnim tipom (v nadaljevanju HT). U1 in se v določenih zahtevah ujema s posameznimi zahtevami predhodno omenjenih operacij HAB in SUHI_KTP. Posledično ima kmetija možnost, da istočasno na isti površini vpiše HAB ali SUHI_KTP in hkrati projektni ukrep U1, saj v tem primeru U1 predstavlja nadgradnjo operacij HAB in SUHI_KTP. Vstop v projektni ukrep U1 pa ni pogojen z vstopom v omenjeni operaciji HAB ali SUHI_KTP. Vpis površin v projektni ukrep U2 in hkrati v operacije KOPOP pa ni možen zaradi le polovične rabe GERKa v posameznem tekočem letu, ki ju operaciji HAB in SUHI_KTP ne predvidevata.

V primeru, da se KMG vključi v aktivnosti prilagojenega kmetovanja v sklopu omenjenega projekta, mora upoštevati zahteve prilagojenega upravljanja s travišči, navedene v U1 ali U2. Izbor med U1 in U2 se izvede glede na vrsto prioritete, ki je na površini določena v okviru projekta glede na njene ekološke značilnosti. Če kmetija nima določenih prioritet, v projekt pa se vseeno želi vključiti, bo tako površino predhodno po posebnih merilih preverila in ocenila komisija, ki bo odločila o ustreznosti površine za vpis v projekt.

Javni poziv je bil objavljen na spletnih mestih <https://www.kmetijskizavod-ng.si/> in <https://natura2000.si> dne **22. 5. 2023** in bo odprt do porabe sredstev (zaključek javnega poziva bo objavljen na spletnih mestih) oz. najkasneje do 31. 12. 2026. O tem smo kmetije, ki obdelujejo površine s prioritetami, posebej pisno obvestili (e-mail, navadna

pošta). Na območju je 52 kmetij s **prioritetnimi** površinami, ki imajo med vpisanimi površinami tudi trajne travnike. Od teh je 11 kmetij redilo travojedo živino (podatki iz leta 2019).

S podpisom sporazuma se bo kmetija vključila v projektne aktivnosti in v zameno za prilagojeno upravljanje s travniki (po U1 ali U2) prejela denarno nadomestilo enkrat letno do konca leta 2026. Poleg tega se bo s sporazumom obvezala, da bo še vsaj pet let po zaključku projekta na vključeni površini zagotavljala ekstenzivno rabo travnika in preprečevala zaraščanje oz. zagotavljala upravljanje kmetijskih površin v skladu s sporazumom in namenom tega projekta, za to pa ne bo več prejela finančnega nadomestila iz naslova projekta. V tem času se lahko vključi v ukrepa HAB ali SUHI_KTP in prejema ustrezne subvencije.

V nadaljevanju sta predstavljena omenjena ukrepa z glavnimi obveznimi in izbirnimi zahtevami. Tekom izvajanja projektnih aktivnosti bomo posamezne zahteve U1 in U2 ustrezno prilagajali in izboljševali glede na izvedljivost v praksi, saj ju želimo pripraviti do te mere, da ju bo v naslednjem programskem obdobju možno vključiti v SN SKP.

4.1.1. U1: Ohranjanje in vzpostavitev površin, primernih za travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) in HT 62A0 oz. HT 6410 v Slovenski Istri

- **Podukrep 1A**

Obvezne zahteve:

- Košnja 1x v tekočem letu po 10. 6.
- Košnja mora biti izvršena do 15. 10.
- Mulčenje ni dovoljeno.
- Obvezno spravilo v obliki mrve.
- Siliranje ni dovoljeno.
- Obvezna opustitev gnojenja.
- Požiganje ni dovoljeno.
- Ohranjanje specifičnih struktur.
- Odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst rastlin – ITVr.
- Čistilna košnja po potrebi.
- Traviščnih površin ni dovoljeno spreminjati v druge rabe.

Na površinah s HT 6410 je dovoljena le izvedba podukrepa 1A, saj je dovoljena le ena raba v letu, paša pa zaradi občutljivosti tega habitatnega tipa ni dovoljena.

- **Podukrep 1B**

Obvezne zahteve:

- Kombinacija ene košnje in ene paše v tekočem letu ALI do dve paši v tekočem letu.

- Paša 5-8 tednov po košnji/prvi paši.
 - Prvič se travnik kosi ali pase po 10. 6. tekočega leta.
 - Raba travnika mora biti izvršena do 15. 10. posameznega leta, pri čemer se lahko paša izvaja vse do 15. 11.
 - Paša živali v čredinkah.
 - Celoletna paša na prostem ni dovoljena.
 - Mulčenje ni dovoljeno.
 - Obvezno spravilo v obliki mrve.
 - Siliranje ni dovoljeno.
 - Obvezna čistilna košnja nepopašenih delov po drugi paši.
 - Obvezna opustitev gnojenja.
 - Požiganje ni dovoljeno.
 - Ohranjanje specifičnih struktur.
 - Odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst rastlin – ITVr.
 - Traviščnih površin ni dovoljeno spreminjati v druge rabe.
- **Izbirne zahteve za podukrepa 1A in 1B:**
 - Košnja s strižno kosilnico.
 - Prilagojena višina odkosa.
 - Prilagojena košnja/paša.
 - Nepokošen/nepopasen pas.
 - **Podukrep 1C: vzpostavitev površin**

Obvezne zahteve:

- Strokovna služba varstva narave določi obseg odstranitve zarasti.
- Odstranjevanje lesnate vegetacije se lahko izvaja med 1. 8. in 1. 3.
- Odstranjevanje lesnate vegetacije s pašo je dovoljeno celo leto v letu odstranjevanja zarasti.
- Drevesa se odstrani kot posek z ročno motorno žago.
- Grmovno zarast in steblikovje se odstranjuje ročno ali s strojnim mulčenjem brez poseganja v podlago, ali s pomočjo pašne živine.
- Na razgaljenih površinah je potrebno vzpostaviti travno rušo.
- Ohranjanje specifičnih struktur.

Po odpravi zarasti in vzpostavitvi travne ruše je potrebno slediti obveznim in v primeru vključitve vanje tudi izbirnim zahtevam podukrepa 1A ali 1B.

Podrobnejši opis U1 je v Prilogi 3: UKREP 1: Ohranjanje in vzpostavitev površin, primernih za travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*), in vzhodnih submediteranskih suhih travišč (*Scorzoneretalia villosae*) - HT 62A0 oz. travnikov s prevladujočo stožko (*Molinia* spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (*Molinion caeruleae*) – HT 6410 v Slovenski Istri.

Preglednica 4: Primerjava zahtev KOPOP_BK operacij ter projektnega ukrepa U1 za travniškega postavneža, HT 62A0 in HT 6410 (z zeleno so označene pomembnejše razlike med ukrepi).

	Intervencija KOPOP_BK		U1	
Zahteve	BK.1 HAB	BK.6 SUH_KTP	Podukrep 1A	Podukrep 1B
Načrt	/	Obvezen načrt paše/košnje	Obvezen načrt košnje	Kosno pašni/pašni načrt
Raba travinja	Ni omejeno	Do 2x paša/košnja. Med rabama vsaj 5 tednov.	1x košnja	1x paša + 1x košnja ali do 2x paša. Med rabama 5-8 tednov.
Prvi datum rabe (Slovenska Istra)	Po 20. 5.	Po 20. 5.	Po 10. 6.	
Raba izvedena	Do 15. 10.	Do 15. 11.	Do 15. 10.	Do 15. 10., izjema paša do 15.11.
Košnja	/	Določena smer košnje. Spravilo sena (mrve). Ne kot mulčenje.	Določena smer košnje. Spravilo sena (mrve). Ne kot mulčenje.	
Paša	/	Po čredinkah. Do 14 dni/čredinko. 1x ali 2x v sezoni. Brez prepašenosti. Brez dokrmļevanja (razen mineralov, vitaminov) Ne za divjad/prašiče.	Se ne izvaja.	Po čredinkah. Do 14 dni/čredinko, največ 2x v sezoni. Brez prepašenosti. Brez dokrmļevanja (razen mineralov, vitaminov); med 2. pašo dovoljeno omejeno dokrmļevanje z voluminozno krmo Lokacije napajališč in krmišč (2. paša) usklajene s strok. službo varstva narave.
Čistilna košnja po paši	/	Po potrebi	Po potrebi, v dogovoru	Obvezno po 2. paši.
Mulčenje	Ni dovoljeno čez vse leto.	Le kot čistilna košnja (1. 9. do 15. 11.) ali za vzdrževanje mejic (med 1. 9. tekočega leta in 1. 3. naslednjega leta).	Le kot čistilna košnja (poganjki lesne vegetacije) ali za vzdrževanje mejic (nadzemno, med 1. 11. tekočega leta in 1. 3. naslednjega leta).	
Siliranje	HAB_1: / HAB_2: Ni dovoljeno	Ni dovoljeno	Ni dovoljeno	
Gnojenje	Mineralna gnojila niso dovoljena. Letni vnosa N iz organskih gnojil	Ni dovoljeno	Ni dovoljeno	

	do največ 40 kg/ha.		
Apnenje	/	/	Ni dovoljeno
Požiganje	/	Ni dovoljeno	Ni dovoljeno
Fitofarmacevtska sredstva	Prepovedana raba	Prepovedana raba	Prepovedana raba
okrepitev / vzpostavitev travne ruše	/	Le z avtohtonim senenim drobirjem iz kraških travnikov v okolici.	Za okrepitev ali vzpostavitev travne ruše naj se travnike doseže z avtohtonim in lokalnim senenim drobirjem iz ekstenzivno upravljanjih bližnjih travnikov ali se na gole površine razprostre zeleni odkos iz bližnjih ekstenzivno upravljanjih travnikov, ki jih določi strokovna služba varstva narave.
Vzdrževanje mejic, specifične strukture		Vzdrževanje mejic med 15. 9. in 1. 3., glog in črni trn se ohranja in le redči na 2-3 leta. Lesne ostanke se odstrani.	Se ohrani mejice, posamezna drevesa, suhe zidove, vodna telesa ...
Invazivke	Ob posamičnem pojavljanju potrebno takoj odstraniti ročno oz. obvezno izvesti košnjo za omejevanje njihovega širjenja ob upoštevanju časovnih omejitev košnje in paše v okviru te operacije in v skladu z navodili za odstranjevanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst, ki so dostopna na spletnih straneh ministrstva in agencije. Na GERKu ne sme biti več kot 30 % površine prerasle ITVr, ki ne smejo cveteti ali semeniti oz. se širiti na druge načine.		
Lokacija vpisa	Se ne sme spreminjati	Se ne sme spreminjati	Se ne sme spreminjati
Spreminjanje rabe	/*	/*	Prepoved spreminjanja rabe travnikov
Višina podpore (EUR/ha) (brez izbirnih zahtev)	HAB_1: 312,90 HAB_2: 362,03	249,00	664,55 255,78 – 709,05
Izbirne zahteve	/	/	- Košnja s strižno kosilnico; - Prilagojena višina odkosa; - Prilagojena košnja/paša; - Nepokošen/nepopasen pas.

* Ob upoštevanju določil OOTT

4.1.2. U2: Izboljšanje (vzpostavitev) in upravljanje površin za barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*) na suhih traviščih v Slovenski Istri

• **Podukrep 2A**

Obvezne zahteve:

- Košnja ali paša se izvede samo na polovici površine prvič po 1. 8. tekočega leta;
- Raba travnika mora biti izvršena do 15. 10. posameznega leta;

- Mulčenje travnikov ni dovoljeno;
- Spravilo travinja je obvezno, v obliki mrve;
- Siliranje ni dovoljeno;
- Paša se izvaja v čredinkah;
- Po končani paši je obvezna čistilna košnja;
- Obvezna opustitev gnojenja;
- Požiganje ni dovoljeno;
- Ohranjanje specifičnih struktur;
- Odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst rastlin – ITVr;
- Traviščnih površin ni dovoljeno spreminjati v druge rabe.

Izbirne zahteve:

- Košnja s strižno kosilnico;
- Prilagojena višina odkosa.

• **Podukrep 2B**

Obvezne zahteve:

- Strokovna služba varstva narave določi obseg odstranitve zarasti;
- Odstranjevanje lesnate vegetacije se lahko izvaja med 1. 9. in 1. 3.;
- Odstranjevanje lesnate vegetacije s pašo je dovoljeno celo leto v letu odstranjevanja zarasti;
- Drevesa se odstrani kot posek z ročno motorno žago;
- Grmovno zarast in steblikovje se odstranjuje ročno ali s strojnim mulčenjem brez poseganja v podlago in/ali s pomočjo pašne živine,
- Na razgaljenih površinah je potrebno vzpostaviti travno rušo;
- Ohranjanje specifičnih struktur.

Po odpravi zarasti in vzpostavitvi travne ruše je potrebno slediti obveznim in opcijsko izbirnim zahtevam podukrepa 1A ali 1B.

Podrobnejši opis U2 je v Prilogi 4: UKREP 2: Izboljšanje (vzpostavitev) in upravljanje površin za barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*) na suhih traviščih v Slovenski Istri.

Preglednica 5: Primerjava zahtev KOPOP_BK operacij ter projektne ukrepa U2 za barjanskega okarčka (z zeleno so označene pomembnejše razlike med ukrepi).

	Intervencija KOPOP_BK		U2
Zahteve	BK.1 HAB	BK.6 SUH_KTP	Podukrep 2A
Načrt	Ni potreben	Obvezen načrt paše/košnje	Obvezen načrt košnje/paše
Raba travinja	Ni omejeno	Do 2x paša/košnja. Med rabama vsaj 5 tednov.	1x košnja/paša le na <u>polovici</u> površine (enega GERKa).
Prvi datum rabe (Slovenska Istra)	po 20. 5.	po 20. 5.	po 1. 8.
Raba izvedena	Do 15. 10.	Do 15. 11.	Do 15. 10., izjema paša do 15. 11.

Košnja	/	Določena smer košnje. Spravilo sena (mrve). Ne kot mulčenje.	Določena smer košnje. Spravilo sena (mrve). Ne kot mulčenje.
Paša	/	Po čredinkah. Do 14 dni/čredinko. Brez prepašenosti. Brez dokrmeljevanja (razen mineralov, vitaminov) Ne za divjad/prašiče.	Po čredinkah. Do 14 dni/čredinko, Brez prepašenosti. Brez dokrmeljevanja (razen mineralov, vitaminov); Lokacije napajališč usklajene s strok službo varstva narave.
Čistilna košnja po paši	/	Po potrebi	Po potrebi po košnji, obvezno po paši.
Mulčenje	Ni dovoljeno čez vse leto	Le kot čistilna košnja (1. 9. do 15. 11.), za vzdrževanje mejic med 1. 9. tekočega leta in 1. 3. naslednjega leta	Le kot čistilna košnja (poganjki lesne vegetacije) ali za vzdrževanje mejic (nadzemno), med 1. 11. tekočega leta in 1. 3. naslednjega leta.
Siliranje	HAB_1: / HAB_2: Ni dovoljeno	Ni dovoljeno	Ni dovoljeno
Gnojenje	mineralna gnojila niso dovoljena letni vnosa N iz organskih gnojil do največ 40 kg/ha	Ni dovoljeno	Ni dovoljeno
Apnenje	/	/	Ni dovoljeno
Požiganje	/	Ni dovoljeno	Ni dovoljeno
Fitofarmacevtska sredstva	Prepovedana raba	Prepovedana raba	Prepovedana raba
okrepitev / vzpostavitev travne ruše	/	Le z avtohtonim senenim drobirjem iz kraških travnikov v okolici.	Za okrepitev ali vzpostavitev travne ruše naj se travnike dosejajo z avtohtonim in lokalnim senenim drobirjem iz ekstenzivno upravljanjih bližnjih travnikov ali se na gole površine razprostre zeleni odkos iz bližnjih ekstenzivno upravljanjih travnikov, ki jih določi strokovna služba varstva narave.
Vzdrževanje mejic, specifične strukture		Vzdrževanje mejic med 1. 9. in 1. 3., glog in črni trn se ohranja in le redči na 2-3 leta. Lesne ostanke se odstrani.	Se ohrani mejice, posamezna drevesa, suhe zidove, vodna telesa ...
Invazivke	Ob posamičnem pojavljanju potrebno takoj odstraniti ročno oz. obvezno izvesti košnjo za omejevanje njihovega širjenja ob upoštevanju časovnih omejitev košnje in paše v okviru te operacije in v skladu z navodili za odstranjevanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst, ki so dostopna na spletnih straneh ministrstva in agencije;		

	Na GERKu ne sme biti več kot 30 % površine prerasle ITVr, ki ne smejo cveteti ali semeniti oz. se širiti na druge načine.		
Lokacija vpisa	Se ne sme spreminjati	Se ne sme spreminjati	Se ne sme spreminjati
Spreminjanje rabe	/ *	/ *	Prepoved spreminjanja rabe travnikov
Višina podpore (EUR/ha) (brez izbirnih zahtev)	HAB_1: 312,90 HAB_2: 362,03	249,00	603,89 – 920,67
Izbirne zahteve	/	/	Košnja s strižno kosilnico; Prilagojena višina odkosa.

* Ob upoštevanju določil OOTT

4.1.3. Finančna nadomestila

Za zagotavljanje dolgoročne in trajnostne rabe traviščnih površin bomo spodbujali vpis v operaciji HAB in SUHI_KTP v okviru IRP18.03 ter dodatno v operacijo LO.1 (Lokalne pasme) v okviru IRP42. Vstopa v projektne ukrepe prilagojenega kmetovanja ne bomo pogojevali z vstopom v operacije IRP18.03 v okviru SN SKP 2023-2027.

Projektne ukrepa U1 in U2, oblikovana v projektu LIFE-IP NATURA.SI, se v določenih zahtevah ujemata s posameznimi zahtevami obeh operacij HAB in SUHI_KTP. V primeru vpisa operacije HAB ali SUHI_KTP in U1 na isti površini, bo kmetija pridobila možnost izplačila sredstev iz naslova SKP v kombinaciji z nadomestilom iz sredstev projekta, saj projektne ukrepe v tem primeru predstavlja nadgradnja operacij BK.1 in BK.6. Z vključitvijo v projektne aktivnosti in podpisom sporazuma se bo kmetija obvezala, da še vsaj pet let po zaključku projekta na vključeni površini izvaja prilagojeno kmetijsko prakso po projektne zahtevah, kljub temu, da ne bo več prejemala finančnega nadomestila iz naslova projekta. V primeru sočasnega vpisa v U1 in operacije HAB ali SUHI_KTP na isti površini, pa bo kmetija tudi po zaključku projekta do konca programskega obdobja prejemala še del finančnega nadomestila iz naslova SN SKP 2023 – 2027 za izvajanje zahtev operacij HAB ali SUHI_KTP. Podrobnejši zneski plačil in možnosti kombinacij so prikazani v preglednicah v nadaljevanju (Preglednice 6, 7 in 8).

Projektne ukrepe U2 predvideva rabo polovice GERK-a v posameznem letu. V Uredbi o pravilih pogojenosti (Uradni list RS, št. 2/24 s spremembami) je s prvim odstavkom 16. člena omogočena polovična raba GERKa vsako leto na površinah, vključenih v projekt LIFE-IP NATURA.SI, v Uredbi o neposrednih plačilih iz strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027 pa še ni predvidena polovična raba GERKa v letu. Posledično kmet, ki obdeluje zemljo skladno z zahtevami ukrepa U2 ni v nasprotju s pravili pogojenosti, vendar za te GERKe pri oddaji zbirne vloge za pridobitev subvencij še ne more uveljavljati neposrednih plačil. Predvidevamo, da bo uveljavljanje neposrednih plačil na teh površinah omogočena z letom 2025, po naslednji spremembi Strateškega načrta. Hkraten vpis teh površin tudi v operacije KOPOP pa ne bo možen,

ker operaciji HAB in SUHI_KTP ne predvidevata možnosti le polovične rabe GERKa v posameznem tekočem letu.

4.1.3.1. Ukrep U1 projekta LIFE-IP NATURA.SI

Višine finančnih nadomestil v primeru vpisa v U1 ali kombinacije vpisa U1 in operacij BK.1 ali BK.6 na isti površini so prikazane v preglednicah 6 in 7. V izogib dvojnemu financiranju so izračuni pripravljeni na način, da se posamezno zahtevo financira samo iz enega vira. Višina finančnih nadomestil posebej samo za posamezne zahteve U1 se v primerjavi s finančnimi nadomestili U1 v kombinaciji z HAB ali SUHI_KTP razlikujejo, saj so nadomestila iz naslova HAB in SUHI_KTP bila oblikovana za več območij Nature 2000 in niso specifično prilagojena na območje Nature 2000 Slovenska Istra.

Preglednica 6: Višina finančnega nadomestil za posamezne obvezne zahteve U1 ter izračun višine nadomestil v primeru vpisa IRP18.03 operaciji HAB ali SUHI_KTP in posamezne obvezne zahteve U1 na isti površini.

PODUKREP	Višina plačila (EUR/ha)											
OBVEZNE ZAHTEVE	Košnja				Paša - velike živali (VŽ)				Paša - drobnica (D)			
	U1	U1+BK.1-I	U1+BK.1-II	U1+BK.6	U1	U1+BK.1-I	U1+BK.1-II	U1+BK.6	U1	U1+BK.1-I	U1+BK.1-II	U1+BK.6
1 A												
KOŠNJA	664,55	576,42 (263,50+312,92)	625,53 (263,50+362,03)	512,50 (263,50+249,00)								
čistilna košnja *	59,78											
1 B	Košnja je upoštevana v znesku finančnega nadomestila pri paši VŽ in D					636,42 (323,50+312,92)	685,53 (323,50+362,03)	512,50 (263,50+249,00)		748,42 (435,50+312,92)	797,53 (35,50+362,03)	512,50 (263,50+249,00)
KOŠNJA-PAŠA					597,05				709,05			
čistilna košnja *					59,78				59,78			
1 B						586,70 (255,78+312,92)	618,28 (255,78+362,03)	385,00 (136,00+249,00)		680,70 (367,78+312,92)	729,81 (367,78+362,03)	385,00 (136,00+249,00)
PAŠA-PAŠA čistilna košnja **					255,78				367,78			

* čistilna košnja se izvede po potrebi, zato je nadomestilo izplačano v letu, ko je čistilna košnja izvedena.

** čistilna košnja je obvezna, ker je edina raba travnika paša, nadomestilo za čistilno košnjo je že vključeno v vrednost nadomestila.

Legenda:

BARVA OZNAKE:	Vir finančnega nadomestila (EUR/ha) za ukrep
U1	Projektni ukrep LIFE-IP NATURA.SI
BK.1 - I	BK.1 - I stopnja (HAB_I);
BK.1 - II	BK.1 - II stopnja (HAB_II);
BK.6	SUHI_KTP

Preglednica 7: Višina finančnega nadomestila za posamezne izbirne zahteve Ukrepa 1 ter višina nadomestil v primeru vpisa v IRP18.03 operacij HAB ali SUHI_KTP in izbirnih zahtev Ukrepa 1 na isti površini.

IZBIRNE ZAHTEVE možna kombinacija s podukrepom	Višina plačila (EUR/ha)											
	Košnja				Paša - Velike živali (VŽ)				Paša - Drobnica (D)			
	U1	U1+BK.1-I	U1+BK.1-II	U1+BK.6	U1	U1+BK.1-I	U1+BK.1-II	U1+BK.6	U1	U1+BK.1-I	U1+BK.1-II	U1+BK.6
Košnja s strižno kosilnico 1A ali 1B (košnja-paša)	43,40				43,40*				43,40*			
Prilagojena višina odkosa 1A ali 1B (košnja-paša)	256,70				256,70*				256,70*			
Prilagojena košnja (½ po 10. 6. & ½ po 1. 8.) 1A	192,85	102,00	102,00	102,00								
Prilagojena košnja (v celoti po 1. 8.) 1A	204,00	204,00	204,00	204,00								
Prilagojena paša (½ po 10. 6. & ½ po 1. 8.) 1B					343,55	343,55	343,55	335,75	343,55	343,55	343,55	335,75
Prilagojena paša (v celoti po 1. 8.) 1B					272,00	272,00	272,00	272,00	272,00	272,00	272,00	272,00
Prilagojena košnja - paša (½ po 10. 6. & ½ po 1. 8.) 1B	Košnja je upoštevana v znesku finančnega nadomestila pri paši VŽ in D				184,44	212,04	212,04	208,25	240,44	156,04	156,04	208,25
Prilagojena košnja - paša (v celoti po 1. 8.) 1B					204,00	144,00	144,00	204,00	204,00	32,00	32,00	204,00
Nepokošen/nepopasen pas 1A ali 1B	67,90	67,90	67,90 (18,79+49,11)	67,90	67,90	67,90	67,90 (18,79+49,11)	67,90	67,90	67,90	67,90 (18,79+49,11)	67,90

*v primeru izvajanja izbirnih zahtev se sredstva izplačajo, če se košnja (1. raba pri podukrepu 1B košnja - paša) izvede s strižno kosilnico in/ali prilagodi višino odkosa.

Legenda:

BARVA OZNAKE:	Vir finančnega nadomestila (EUR/ha) za ukrep
U1	Projektni ukrep LIFE-IP NATURA.SI
BK.1 - I	BK.1 - I stopnja (HAB_I);
BK.1 - II	BK.1 - II stopnja (HAB_II);
BK.6	SUHI_KTP

4.1.3.2. Ukrep U2 projekta LIFE-IP NATURA.SI

Višine finančnih nadomestil v primeru vključitve v U2 so podane v preglednicah 8 in 9.

Preglednica 8: Višina finančnega nadomestila za posamezne obvezne zahteve Ukrepa 2.

PODUKREP	OBVEZNE ZAHTEVE	Višina plačila (EUR/ha)		
		Košnja	Paša - Velike živali (VŽ)	Paša - Drobnica (D)
		U2	U2	U2
2 A	KOŠNJA	917,45		
	čistilna košnja po potrebi *	59,78		
2 A	KOŠNJA - PAŠA	Košnja je upoštevana v znesku finančnega nadomestila pri paši VŽ in D	607,79	663,79
	čistilna košnja po potrebi *		59,78	59,78
2 A	PAŠA - PAŠA		603,89	659,89
	obvezna čistilna košnja **			

* čistilna košnja se izvede po potrebi, zato je nadomestilo izplačano letu, ko je čistilna košnja izvedena

** čistilna košnja obvezna, ker je edina raba travnika paša, nadomestilo za čistilno košnjo je že vključeno v vrednost nadomestila

Preglednica 9: Višina finančnega nadomestila za posamezne izbirne zahteve Ukrep 2.

PODUKREP	IZBIRNE ZAHTEVE	Višina plačila (EUR/ha)		
		Košnja	Paša - Velike živali (VŽ)	Paša - Drobnica (D)
		U2	U2	U2
2A (košnja ali košnja - paša)	košnja s strižno kosilnico	36,90	36,90*	36,90*
2A (košnja ali košnja - paša)	prilagojena višina odkosa	68,00	68,00*	68,00*

* v primeru izvajanja izbirnih zahtev so sredstva izplačana vsako drugo leto oz. v letih, ko se na površini izvaja košnja (ne paša)

4.1.4. Vključevanje kmetij v projekt LIFE-IP NATURA.SI

Za vključitev površin kmetij v projektne aktivnosti oz. ukrepe prilagojenega kmetovanja in s tem doseganja ciljev projekta smo maja 2023 objavili javni poziv z naslovom: **»Istrijani za travnike«**. Z vsako kmetijo, ki se bo z oddajo vloge v času trajanja javnega poziva s svojimi površinami želela vključiti v projektne aktivnosti, bomo sklenili sporazum, v katerem bodo določene medsebojne pravice in dolžnosti. Kmetija se s podpisanim sporazumom zaveže k prilagojenemu upravljanju s površinami do leta 2031.

4.1.4.1. Vključitev prioriternih površin

Upravljanje traviščnih površin

V primeru, da bo kmetija želela v prilagojeno kmetovanje vključiti obstoječe traviščne površine, ki so na območju določenih prioritet (Priloga 10), se bo z njo sklenilo sporazum. V njem bo glede na prioritete površine določeno, po zahtevah katerega izmed podukrepov 1A, 1B ali 2A bo kmetija upravljala s površinami.

Odprava zaraščanja

V primeru, da bo kmetija želela v prilagojeno kmetovanje vključiti površine, ki se zaraščajo in so na območju določenih prioritet (Priloga 10), se bo odstranjevanje zarasti izvedlo preko Ukrepa odprave zaraščanja na kmetijskih zemljiščih (<https://www.gov.si/zbirke/storitve/odprava-zarascanja-na-kmetijskih-zemljiscih/>), upoštevajoč zahteve, ki so podane v podukrepih 1C in 2B. Pri izpolnjevanju prijavnega obrazca s prilogami in oddaji vloge za pridobitev finančne pomoči za odpravo zarasti bomo nudili vso strokovno podporo in pomoč. Na očiščeni površini se bo po smernicah, ki so podane v podukrepih 1C in 2B vzpostavilo travnato površino, katero bo v nadaljevanju kmet s podpisanim sporazumom prilagojeno upravljal po zahtevah podukrepov 1A, 1B ali 2A. V prilagojeno kmetovanje bo možno vključiti tudi zaraščene površine in površine izven prioritet, v kolikor bodo ustrezale določenim strokovnim merilom.

4.1.4.2. Vključitev površin izven prioriternih območij

V primeru, da kmetija želi v prilagojeno kmetovanje vključiti (tudi) površine izven prioritet, bo vlogo najprej preučila komisija, ki jo sestavljajo predstavniki partnerjev projekta (KGZ NG, ZRSVN). Po predhodnem pregledu površine bo komisija po vnaprej določenih posebnih strokovnih merilih (Priloga 8) določila, ali je določena površina izven prioritete ustrezna za vključitev v projekt ali ne.

4.1.5. Prioritetne površine

Prioritetne površine so površine, ki so primerne za izvajanje projektnih ukrepov. Določili smo jih z namenom usmerjanja naših aktivnosti in naporov. To so površine, ki so najbolj pomembne za ohranitev:

- suhih travnikov (HT 62A0),
- mokrotnih travnikov (HT 6410),
- travniškega postavneža,
- barjanskega okarčka.

Osnova za določitev prioritetnih območij so:

- popis negozdnih habitatnih tipov na pilotnem območju Slovenska Istra izveden leta 2019 v projektu LIFE-IP NATURA. SI (E-Zavod),
- popisi travniškega postavneža in barjanskega okarčka na pilotnem območju Slovenska Istra, izvedeni leta 2019 in 2020 v projektu LIFE-IP NATURA.SI (UL, BF),
- evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč 2019/2020.

Zaradi prekrivanja suhih travnikov (HT 62A0) in habitata travniškega postavneža ter zaradi podobnih ekoloških zahtev smo njune prioritetne površine združili v skupni prioriteti, kar je smiselno tudi iz vidika izvajanja ukrepov.

Na območju smo določili sledeče prioritetne površine, na katerih se bo izvajal posamezen ukrep:

- Prioritetne površine za ohranitev **suhih travnikov (HT 62A0) in travniškega postavneža – U1** (Slika 12).
- Prioritetne površine za ohranitev **mokrotnih travnikov (HT 6410) – U1** (Slika 13).
- Prioritetne površine za ohranitev metulja **barjanski okarček - U2** (Slika 14).

Vsaka izmed teh površin je dodatno razdeljena na dve coni oz. prioritetni območji:

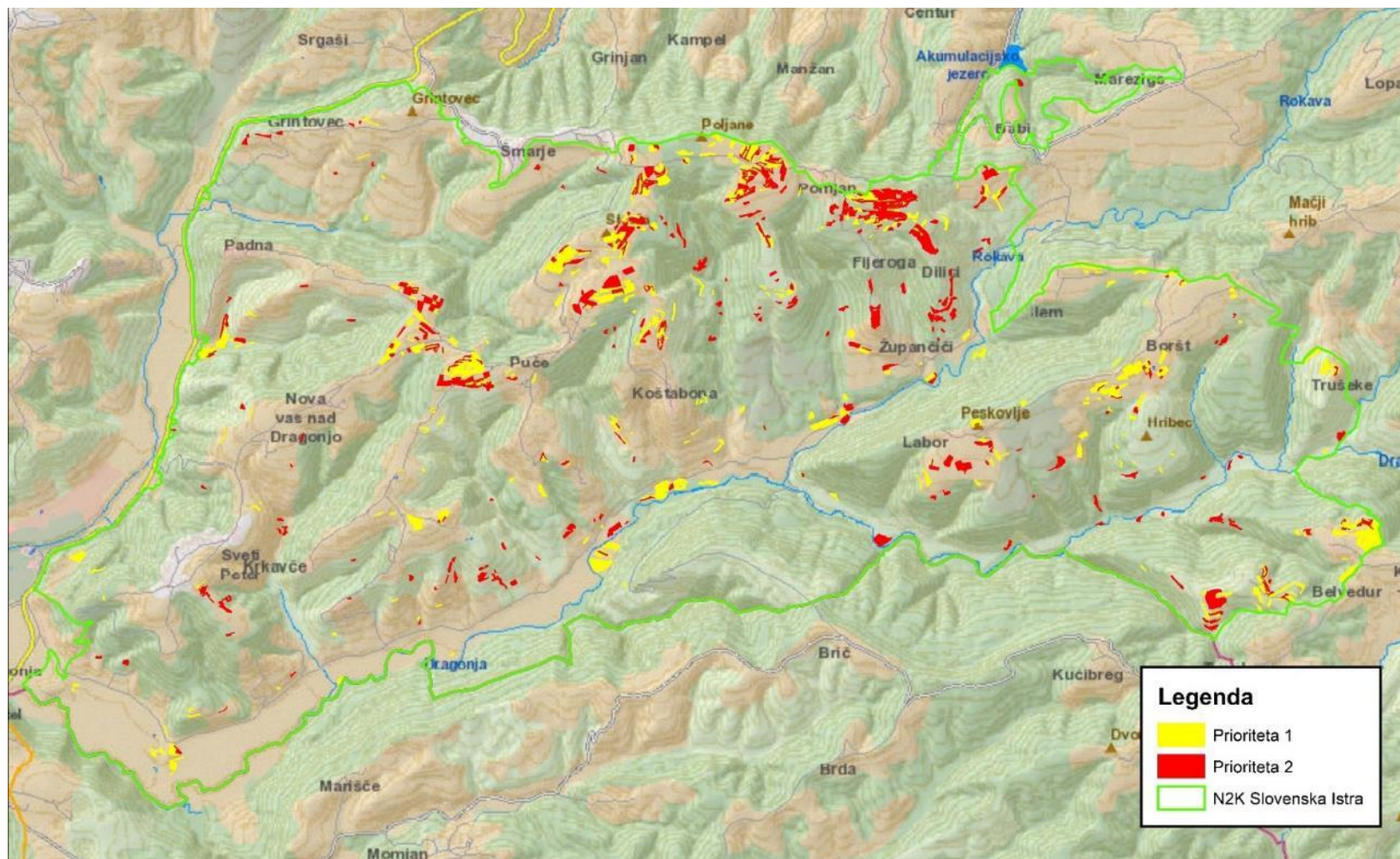
- **Prioriteta 1** – površine s prisotnim izbranim habitatnim tipom in/ali s prisotno eno izmed izbranih vrst metuljev travniški postavnež ali barjanski okarček (dva ali več osebkov), na katerih je evidentirana dejanska raba kmetijskih zemljišč trajni travnik (1300).
- **Prioriteta 2** – površine s prisotnim izbranim habitatnim tipom in/ali s prisotno eno izmed izbranih vrst metuljev travniški postavnež ali barjanski okarček (dva ali več osebkov), na katerih so evidentirane sledeče dejanske rabe kmetijskih zemljišč: kmetijsko zemljišče v zaraščanju (1410), drevesa in grmičevje (1500), neobdelano kmetijsko zemljišče (1600) in kmetijsko zemljišče poraslo z gozdnim drevjem (1800).

Površine posameznih prioritetnih območji za izvajanje ukrepov za ciljna habitatna tipa in ciljni vrsti na travniških Slovenske Istre so prikazane v Preglednici 10 in v Prilogi 10.

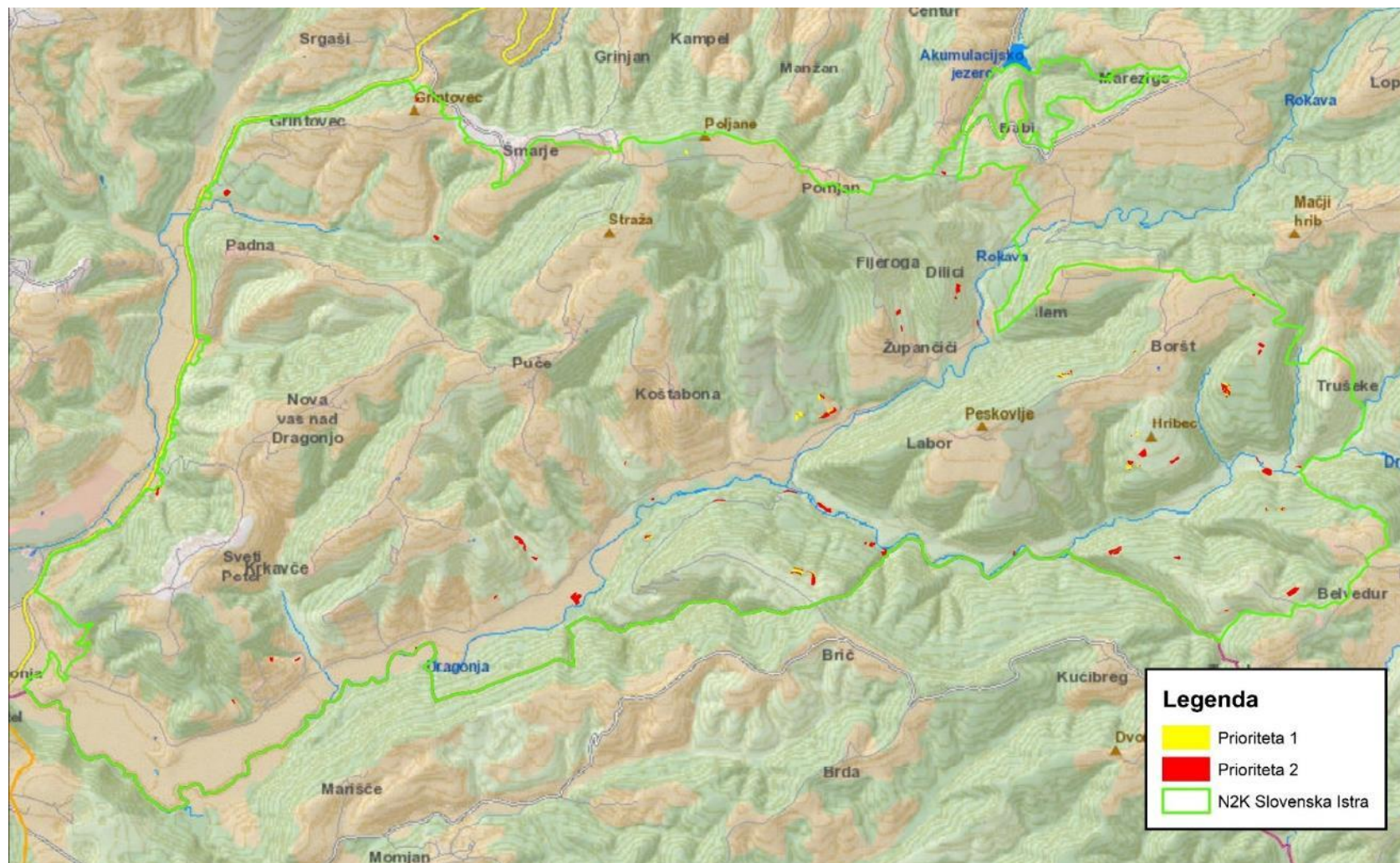
Preglednica 10: Površina prioritetnih območji za izvajanje ukrepov za tarčna habitatna tipa in tarčni vrsti na travniščih Slovenske Istre.

Prioriteta	Površina (ha)		
	Suhi travniki (HT 62A0) in travniški postavnež	Mokrotni travniki (HT 6410)	Barjanski okarček
1	97,7	2,3	20,3
2	71,8	6,2	146,2
SKUPAJ	169,5	8,5	166,5

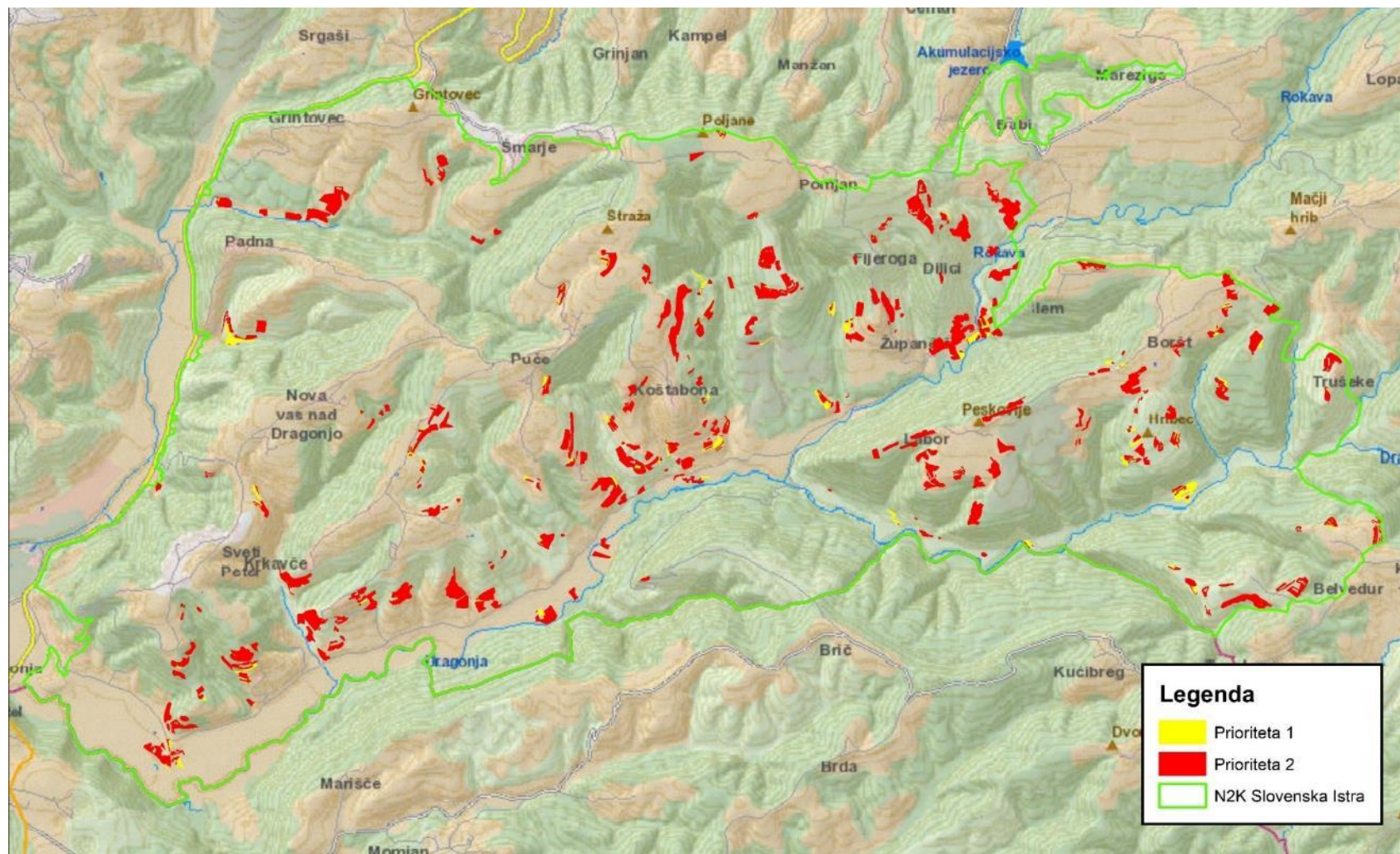
V nadaljevanju grafično prikazujemo posamezna prioriteta območja ter podajamo preglednico z razlago, zakaj so pomembne posamezne zahteve izvajanja obeh ukrepov (s podukrepi). Prioritetna območja si lahko podrobneje ogledate v RKG pregledovalniku (navodila za vnos slojev so v Prilogi 9).

Slika 12: Prioritetne površine za suha travnišča (HT 62A0) in travniškega postavneža – ukrep 1 (podukrepa 1A in 1B).

Slika 13: Prioritetne površine za mokrotne travnike (HT 6410) - ukrep 1 (podukrep 1A).

Slika 14: Prioritetne površine za barjanskega okarčka - ukrep 2.

4.1.6. Povezava ekoloških zahtev vrst in HT z zahtevami ukrepov projekta LIFE-IP NATURA.SI

4.1.6.1. Ukrep 1

Ukrep 1 je pripravljen z namenom ohranjanja in vzpostavitve površin primernih za travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) in suhih travnikov (HT 62A0) - vzhodnih submediteranskih suhih travišč (*Scorzoneretalia villosae*) ter mokrotnih travnikov (HT 6410) - travnikov s prevladujočo stožko (*Molinia* spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (*Molinion caeruleae*). Znotraj U1 so:

- **podukrepa 1A in 1B**, ki sta namenjena vzdrževanju traviščnih površin. Podukrep 1A je posebej prilagojen ekološkim zahtevam mokrotnih travnikov (HT 6410);
- **podukrep 1C**, ki je namenjen usmerjanju vzpostavitve traviščnih površin na površinah na različnih stopnjah zaraščanja.

V nadaljevanju so predstavljene zahteve **podukrepa 1A in 1B** v povezavi z obrazložitvijo ekoloških zahtev travniškega postavneža, mokrotnih travnikov (HT 6410) in suhih travnikov (HT 62A0).

Preglednica 11: Povezava zahtev podukrepov 1A in 1B z ekološkimi zahtevami mokrotnih travnikov (HT 6410), suhih travnikov (HT 62A0) in travniškega postavneža.

ZAHTEVA predlaganega podukrepa 1A in 1B	Obrazložitev predlaganega ukrepa glede na ekološke zahteve mokrotnih travnikov (HT 6410) *	Obrazložitev predlaganega ukrepa glede na ekološke zahteve suhih travnikov (HT 62A0)	Obrazložitev predlaganega ukrepa glede na ekološke zahteve travniškega postavneža
Košnja/paša v tekočem letu se izvaja po 10. 6.	Omejitev košnje ali paše do določenega datuma omogoča, da rastlinske vrste habitatnega tipa lahko nemoteno in uspešno izvedejo svoj razvojni cikel - cvetijo, semenijo, s čimer se zagotavljata trajnost in ohranjanje njihovega pojavljanja. S tem se ohranjata vrstna sestava habitatnega tipa in prisotnost hranilnih rastlin, ki so nujne v razvojnem krogu posameznih vrst metuljev. Poznejša košnja številnim živalskim vrstam poveča možnost preživetja, zaradi naravnega vnosa semen pa se ohranja tudi travna ruša in ni potrebno dosejevanje.		
2. raba je lahko le paša in sicer 5-8 tednov po zaključku košnje/prve paše		Dovolj časa med obema rabama travnika omogoči rastlinskim vrstam uspešno izvedbo razvojnega cikla - cvetenje, semenjenje, s čimer se	

		zagotavlja trajnost in ohranjanje njihovega pojavljanja.	
Travnike se kosi: - o od enega roba proti drugemu, - o od sredine proti zunanemu robu.			Tak način izvedbe košnje ne predstavlja pasti za živali, ampak jim omogoča umik s travnika.
Paša se izvaja po čredinkah - Živali na posamezni čredinki niso prisotne dlje kot 14 dni/posamezno pašo.		Če so pašne živali predolgo na površini in če paša ni usmerjana s čredinkami, pašne živali pojedjo ali poteptajo rastline (tudi hranilne rastline (navadni grintavec, njivsko grabljišče) in gnezda gosenic, prihaja do golih zaplat na travniku in do prevelikega vnosa gnoja s strani pašnih živali, kar posledično spreminja vrstno strukturo travnika. S časovno usmerjano pašo se zmanjša potreba po izvedbi čistilne košnje, zmanjša se možnost zaraščanja površine in izboljša se prirast trave.	
Brez dodatnega krmljenja na pašniku, z izjemo mineralno-vitaminskih dodatkov.	V primeru dokrmeljevanja prihaja do pojavljanja golih zaplat zemlje, do vnosa semen rastlin, ki niso naravno prisotne na območju, do razrasti ruderalnih rastlin (tudi ITVr), do povečanega vnosa gnoja in na dolgi rok do vrstno osiromašenih travnikov in izginjanja hranilnih rastlin, ki so nujne v razvojnem krogu posameznih metuljev. Paša na travniku poteka toliko časa, dokler je na njem dovolj krme.		
Pokošena trava na travniku odleži vsaj dva dni. V času, ko trava leži na tleh, se jo lahko obrača in spravlja v vrste. Nato sledi spravilo trave.	Rastlina lahko odvrže semena, omogočen je pobeg organizmov s pokošene trave oz. omogočen zaključek razvojne faze (npr. pri žuželkah). S tem ko se pokošena trava do določene mere posuši in nato pospravi, preprečimo razvoj plesni in gnitja.		
Travnikov se ne gnoji.	Habitatni tip uspeva na tleh, ki so revna s hranili. Z dognojevanjem se vrstna sestava habitatnega tipa spremeni, veliko vrst zaradi povečane količine hranil propade. Obenem izginjajo tudi hranilne rastline metuljev, pojavijo se ruderalne vrste in pleveli, zato je prepoved gnojenja za ohranitev habitatnega tipa in metuljev ključna. Z nekaterimi gnojili lahko tudi vnesemo ITVr.		

Ohranja se specifične strukture kot so posamezna drevesa ali skupine domorodnih vrst listavcev (grmi, drevesa), kamniti osamelci, suhozidne strukture, manjše vodne prvine (kali).	Specifične strukture na travnikih predstavljajo habitat različnim živalskim vrstam in/ali pribežališče za živali pri košnji travniških površin.		
Odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst rastlin (ITVr).	Zaradi izjemne sposobnosti hitrega širjenja in razmnoževanja ITVr v našem okolju lahko v nekaj letih izrinejo avtohtone vrste in spremenijo vrstne sestoje travnikov, zmanjšujejo raznolikost rastlin in živali, povzročajo gospodarsko škodo in nekatere celo negativno vplivajo na zdravje ljudi in živali. Pri ravnanju z ITVr je potrebno upoštevati tudi pravila pogojnosti.		
Travnikov se ne mulči.	Mulčenje zaradi mehanske intenzivnosti pomori številne rastlinske in živalske vrste. Po mulčenju ostane na travniku biomasa, ki travnik gnoji in zastira svetloлюбne rastlinske vrste. Zaradi tega se razširijo rastline, ki spremenijo vrstno sestavo habitatnega tipa. Preostala biomasa tudi spodbuja rast lesnih vrst in s tem zaraščanje.		
Travnikov se ne požiga.	Posledica požiganja je mineralizacija hranljivih snovi v tleh in povečana količina razpoložljivega dušika v tleh, zato se spreminja rastlinska sestava habitatnega tipa. Visoke temperature uničijo prisotne organizme v in na tleh.		
Travnikov se ne apni.	Z apnenjem travnikov se spremeni pH tal, kar vpliva na spremembo vrstne sestave travnika.		
Uporaba fitofarmacevtskih sredstev ni dovoljena.	Fitofarmacevtska sredstva, tako selektivna kot neselektivna, uničuječe vplivajo na večje število rastlinskih in živalskih vrst in posledično vplivajo na spreminjanje habitatnega tipa.		
Košnja s strižno kosilnico.			Naravi najbolj prijazen način košnje je s strižno kosilnico. Košnja z rotacijsko kosilnico poškoduje in pobije večji delež žuželk in vretenčarjev (dvoživk, ptic, sesalcev ...) na travniku kot košnja s strižno kosilnico.

Višina odkosa vegetacije naj bo opravljena 10-15 cm nad tlemi.

Na ta način ostane dovolj visoka travna ruša, ki nudi zatočišče številnim žuželkam ter pticam. Ohrani se večji delež gnezd gosenic posameznih vrst metuljev, ostane dovolj visoka travna ruša, ki nudi zatočišče številnim žuželkam in hkrati zmanjšuje preveliko izsuševanje tal.

** dovoljena samo ena raba v letu in to je košnja, paša ni dovoljena.*

4.1.6.2. Ukrep 2

Ukrep 2 je pripravljen z namenom izboljšanja (vzpostavitve) in upravljanja površin za barjanskega okarčka (*Coenonympha oedippus*). Znotraj U2 sta:

- **podukrep 2A**, ki je namenjen vzdrževanju traviščnih površin;
- **podukrep 2B**, ki je namenjen usmerjanju vzpostavitve traviščnih površin na površinah na različnih stopnjah zaraščanja.

V nadaljevanju so predstavljene zahteve **podukrepa 2A** v povezavi z obrazložitvijo ekoloških zahtev barjanskega okarčka. Ukrep za vzpostavitev travišč je predstavljen v poglavju 3.3.3.4.3.

Preglednica 12: Povezava zahtev ukrepa 2A z ekološkimi zahtevami barjanskega okarčka.

ZAHTEVA predlaganega podukrepa 2A	Obrazložitev predlaganega ukrepa glede na ekološke zahteve barjanskega okarčka
Košnja ali paša se izvede samo 1x po 1. 8. v tekočem letu le na polovici površine (enega GERKA). V vsakem letu se pokosi/popase polovico površine, ki v predhodnem letu ni bila popasena/pokošena.	Omejitev košnje ali paše do določenega datuma omogoča, da odrasli metulji nemoteno odložijo jajčeca, iz katerih se razvijejo gosenice. Na tak način se poveča preživetje gosenic. Dodatno metuljem omogoča preživetje nepokošen del površine, kjer nemoteno zaključijo svoj razvojni krog. Poznejša košnja povečuje možnost preživetja tudi številnim drugim živalskim in rastlinskim vrstam.
Travnike se kosi: ○ od enega roba proti drugemu, ○ od sredine proti zunanemu robu.	Tak način izvedbe košnje ne predstavlja pasti za živali, pač pa jim omogoča umik s travnika.
Paša se izvaja po čredinkah - živali na posamezni čredinki niso prisotne dlje kot 14 dni na posamezno pašo.	Če so pašne živali predolgo na površini in če paša ni usmerjana s čredinkami, pašne živali pojedjo ali poteptajo rastline (tudi hranilne rastline in gosenice metulja), prihaja do golih zaplat na travniku in do prevelikega vnosa gnoja s strani pašnih živali, kar posledično spreminja vrstno strukturo travnika – neprimeren habitat za metulja. Po drugi strani ob taki paši na obrobni in težje dostopni delih prihaja do slabše popašenosti, povečuje se možnost zaraščanja.

Brez dodatnega krmljenja na pašniku, z izjemo mineralno-vitaminskih dodatkov.	V primeru dokrmljevanja prihaja do pojavljanja golih zaplat zemlje, razrasti ruderalnih rastlin (tudi ITVr) in na dolgi rok do vrstno osiromašenih travnikov in izginjanja rastlin, ki so potrebne v razvojnem krogu metulja. Paša na travniku poteka toliko časa, dokler je na njem dovolj krme.
Pokošena trava na travniku odleži vsaj dva dni. V času, ko trava leži na tleh, se jo lahko obrača in spravlja v vrste. Nato sledi spravilo trave.	Rastlina lahko odvrže semena, omogočen je pobeg organizmov (gosenic) s pokošene trave oz. omogočen zaključek razvojne faze (npr. pri žuželkah). S tem ko se pokošena trava do določene mere posuši in nato pospravi, preprečimo razvoj plesni in gnitja.
Travnikov se ne gnoji.	Z dognojevanjem se vrstna sestava travnika zmanjša, izginjajo hranilne rastline metulja, pojavijo se ruderalne vrste in pleveli, zato je prepoved gnojenja nujna za ohranitev habitata metuljev. Z nekaterimi gnojili lahko tudi vnesemo ITVr.
Ohranja se specifične strukture kot so posamezna drevesa ali skupine domorodnih vrst listavcev (gmi, drevesa), kamniti osamelci, suhozidne strukture, manjše vodne prvine (kali)	Specifične strukture na travnikih predstavljajo habitat različnim živalskim vrstam in/ali pribežališče za živali pri košnji travniških površin.
Odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst rastlin (ITVr).	Zaradi izjemne sposobnosti hitrega širjenja in razmnoževanja lahko ITVr v našem okolju v nekaj letih izrinejo avtohtone vrste in spremenijo vrstne sestoje travnikov, zmanjšujejo raznolikost rastlin in živali, povzročajo gospodarsko škodo in nekatere celo negativno vplivajo na zdravje ljudi in domačih živali.
Travnikov se ne mulči.	Mulčenje je uničujoče za številne rastlinske in živalske vrste. Po mulčenju ostane na travniku biomasa, ki travnik gnoji, zastira svetloljubne rastlinske vrste in spodbuja ponovno odganjanje lesnih vrst ter s tem zaraščanje. Zaradi mulčenja se spremeni vrstna sestava travnika, kar vodi v izgubo življenjskega prostora metulja. Z mehanizacijo, npr. mulčerjem, pogosto vnesemo tudi ITVr.
Travnikov se ne požiga.	Posledica požiganja je mineralizacija hranljivih snovi v tleh in povečana količina razpoložljivega dušika v tleh, zato se spreminja rastlinska sestava travnikov. Visoke temperature uničijo prisotne organizme v in na tleh.

Travnikov se ne apni.	Z apnenjem travnikov se spremeni pH tal, kar vpliva na spremembo vrstne sestave travnika in posledično izgubo življenjskega prostora metulja.
Uporaba fitofarmacevtskih sredstev ni dovoljena.	Fitofarmacevtska sredstva, tako selektivna kot neselektivna, uničujejo vplivajo na večje število rastlinskih in živalskih vrst in posledično vplivajo na spreminjanje vrstne sestave travnika ter izgubo življenjskega prostora metulja.
Košnja s strižno kosilnico.	Naravi najbolj prijazen način košnje je s strižno kosilnico. Košnja z rotacijsko kosilnico poškoduje in pobije večji delež žuželk (tudi metuljev) in vretenčarjev (dvoživk, ptic, sesalcev ...) na travniku, kot košnja s strižno kosilnico.
Višina odkosa vegetacije naj bo opravljena 10-15 cm nad tlemi.	Na ta način ostane dovolj visoka travna ruša, ki nudi zatočišče številnim žuželkam in pticam. Ohrani se večji delež gosenic metulja, ostane dovolj visoka travna ruša, ki nudi zatočišče številnim žuželkam.

4.1.6.3. Ukrep 1 in ukrep 2 – vzpostavitev traviščnih površin

Znotraj ukrepa 1 in 2 imamo **podukrepa 1C in 2B**, ki imata enake zahteve in sta namenjena vzpostavitvi traviščnih površin z odpravo zarasti. Z zahtevami, ki so določene v podukrepih 1C in 2B, smo sledili ekološkim zahtevam tudi ostalih izbranih vrst, ki so prisotne na območju, kot so dvoživke, progasti gož, hromi volnoritec, ptice in druge.

Preglednica 13: Povezava zahtev ukrepa 1C in 2B z ekološkimi zahtevami varovanih vrst.

ZAHTEVA predlaganega podukrepa 1C in 2B	Obrazložitev predlaganega ukrepa glede na ekološke zahteve barjanskega okarčka
Sočasno ob vstopu v ukrep se s strokovno službo varstva narave določi, v kakšnem obsegu, kje in katero zarast se odstrani.	Odstranjevanje vegetacije lahko negativno vpliva na številne varovane vrste, predvsem na netopirje, številne vrste ptic pevk, na nekatere ujede in nekatere druge značilne vrste grmišč in sadovnjakov, npr. rjavega srakoperja, smrdokavro in velikega skovika, ki imajo na tem območju svoj življenjski prostor. Na območju varujemo tudi tarčno vrsto hromi volnoritec (<i>E. catax</i>), ki za svoj razvoj potrebuje različno stare,
Po navodilu strokovne službe varstva narave se prednostno ohranja grmišča, skupine grmišč in/ali strukturiran gozdni rob.	

	osončene grme črnega trna in gloga. Pri odstranjevanju zarasti na območju prisotnosti te vrste se zato ohranja grmišča s prisotnima vrstama glog in črni trn.
Odstranjevanje lesnate vegetacije (skladno z določitvami projekta iz 1. alineje) se lahko izvaja med 1. 9. in 1. 3., razen odstranjevanje s pašo, ki je dovoljena preko celega leta v letu odstranjevanja zarasti.	Odstranjevanje dreves in grmovja v neustreznem času povzroči motnjo pri razmnoževanju in speljevanju mladičev ter zmanjša uspeh gnezdenja ptic.
Po predhodnem navodilu strokovne službe varstva narave se odstranjuje ruderalne vrste rastlin in ITVr kot so robinija (<i>Robinia pseudoacacia</i>), veliki pajesen (<i>Ailanthus altissima</i>), navadna pavlovnija (<i>Paulownia tomentosa</i>), verlotov pelin (<i>Artemisia verlotiorum</i>), topinambur ali laška repa (<i>Helianthus tuberosus</i>), raznozobi grint (<i>Senecio inaequidens</i>) itd.	Invazivne tujerodne vrste rastlin (ITVr) izpodrivajo naše naravno prisotne vrste rastlin, kar vodi tudi v izgubo varovanih habitatnih tipov. Posledično se zaradi izgube življenjskega prostora zmanjšuje tudi prisotnost živalskih vrst. Invazivne tujerodne vrste v krmi zmanjšujejo njeno krmno vrednost, nekatere vrste pa so celo strupene, alergene ali škodljive za človeka in/ali domače živali.
Drevesa se odstrani kot posek z ročno motorno žago. Odstranitev grmovne zarasti in steblikovja pa se lahko izvede z naslednjimi ukrepi ali njihovo kombinacijo: – ročnim odstranjevanjem zarasti, – strojnim mulčenjem lesne zarasti brez poseganja v podlago, – s pomočjo pašne živine.	S takim načinom odstranjevanja lesne vegetacije se poskuša ohraniti čim več še prisotne travne ruše. Ohranjena travna ruša predstavlja zalogo semen za širjenje habitatnega tipa, obenem pa ohranjena travna ruša močno zmanjša možnost pojava ITVr.
Pri ruvanju panjev dreves in grmov se teren izravna z izkopano zemljo. Zemljine z drugih površin se ne dovaža.	Na območje se ne dovaža zemljine in sipkih materialov zaradi preprečevanja možnosti vnosa in razširitve ITVr in spremembe sestave tal, ki vpliva na razvoj ustreznega habitatnega tipa.
Na razgaljenih površinah je potrebno vzpostaviti travno rušo. Za okrepitev ali vzpostavitev travne ruše naj se travnike dosejuje z avtohtonim in lokalnim senenim drobirjem iz ekstenzivno upravljanjih bližnjih travnikov ali se na gole površine razprostre zeleni odkos iz bližnjih ekstenzivno upravljanjih travnikov, ki jih določi strokovna	Z vzpostavitvijo travne ruše se prepreči možnost pojava ITVr. Za vzpostavitev željenega habitatnega tipa je nujno, da se površine zaseje z avtohtonim in lokalnim senenim drobirjem iz ekstenzivno upravljanjih bližnjih travnikov. Komerzialne travne mešanice namreč vsebujejo semena vrst, ki v varovanem habitatnem tipu niso prisotne, lahko pa vsebujejo tudi primesi ITVr.

služba varstva narave. Ukrepe se izvaja tako, da se čim bolj zmanjša možnost razgaljanja tal.	
Na vključenih površinah se v okviru projekta določi specifične strukture kot so posamezna drevesa ali skupine domorodnih vrst listavcev (grmi, drevesa), kamniti osamelci, suhozidne strukture, manjše vodne prvine (kali) in naravovarstveno pomembne površine znotraj travnika/pašnika, ki se aktivno ohranjajo. Manjših vodnih prvin ni dovoljeno odstranjevati, zasipavati ali betonirati. Po dogovoru s strokovno službo varstva narave jih je dovoljeno vzpostaviti za namen vzpostavitve mreže vodnih teles.	Specifične strukture na travnikih predstavljajo habitat različnim živalskim vrstam in/ali pribežališče za živali pri košnji travniških površin. Vodna telesa kot so kali so še posebej pomembni habitati dvoživk, kačjih pastirjev in drugih vrst. Funkcionalen habitat predstavljajo le vodna telesa, ki so ustrezno izdelana ali obnovljena ter pravilno vzdrževana. Posebej pomembna je oblikovanost brežin, da je dvoživkam omogočen dostop do kala in izstop iz njega. Pomembna je tudi oblikovanost dna, ki preprečuje nastanek ekoloških pasti ob suši ter omogoča skrivanje dvoživkam in njihovim ličinkam znotraj kala. Poleg tega je zelo pomembno, da v kalu ni rib, ki preprečujejo razmnoževanje dvoživk, ter ITVr kot so lokvanji, ki preprečujejo izmenjavo kisika v vodi kala.

5. Spremljanje učinkov izvedenih ukrepov na stanje vrst in habitatnih tipov

Spremljanje učinkov izvedenih ukrepov je pomembno s stališča zasledovanja smotrnosti in usmerjanja zahtev ukrepov k večji učinkovitosti na eni in prilagajanju kmetijske dejavnosti k lažji izvedljivosti na drugi strani.

Takšno spremljanje učinkov poteka na površinah, kjer se ukrepi izvajajo in predstavlja nadzor nad izvedenimi zahtevami, kot so opredeljene v pogodbi, beleženje prisotnosti, oceno številčnosti populacij vrst in površine HT ter oceno stanja vrst in HT. Izvajajo ga za to usposobljeni strokovnjaki na terenu. Spremljanje učinkov izvedenih ukrepov je pomembno tako zaradi usmerjanja dejavnosti kmeta kot pridobivanja pomembnega znanja za nadaljnje upravljanje s habitatni vrst in površinami HT, katerih upravljanje je velikokrat pogojeno z lokalnimi značilnostmi okolja.

Učinke izvedenih ukrepov se spremlja na podlagi pridobljenih vsakoletnih podatkov o vpisanih površinah v projektne ukrepe, ki jih pridobi JSKS, ali v KOPOP operacije, ki jih priskrbi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. V pomoč pa so lahko tudi javno dostopni podatki kmetijske rabe tal, podatki o vremenu in temperaturah, GERK-ih idr.

Preglednica 14: Cilji in sektorski ukrepi za kmetijstvo Programa upravljanja območij Nature 2000 za obdobje 2023-2028 za območje Nature 2000 Slovenska Istra ter cilji, doseganje ciljev do konca leta 2023.

Območje Nature 2000	Sektorski ukrep	Varstveni cilj programskega obdobja 2023- 2028 (ha)	Doseganje cilja – avgust 2021		Doseganje cilja – avgust 2022		Doseganje cilja – november 2023	
			Dejanski vpis (ha)	Delež zastavljenega cilja (%)	Dejanski vpis (ha)	Delež zastavljenega cilja (%)	Dejanski vpis (ha)	Delež zastavljenega cilja (%)
Slovenska Istra (SI3000212)	HAB (BK.1)	58	0	0,0	3,48	6,0	7,10	12,24
	SUHI_KTP (BK.6)	10					5,98	59,80

6. Zaključek

Svetovalni načrt za območje Nature 2000 Slovenska Istra je oblikovan kot praktičen pripomoček za kmetijske svetovalce. V njem so na enem mestu zbrane vse potrebne informacije za učinkovito svetovanje in promocijo ukrepov, ki pripomorejo k varovanju predstavljenih vrst in habitatnih tipov, s tem pa tudi ostale narave. Ukrepi, ki jih navajamo, predstavljajo ustrezne prilagojene kmetijske prakse za to območje. S tem dokumentom želimo kmetijskim svetovalcem ponuditi učinkovito orodje za seznanitev problematike varovanja nekaterih kvalifikacijskih vrst Nature 2000, ki so vezana na travišča v obravnavanem območju na eni in predlaganih rešitev na drugi strani. Zavedamo se namreč, da je ravno promocija ukrepov tista, ki je pogosto ključna za to, da se kmetje v polnosti seznani z vsebino in pomenom vpisa v ukrepe ter jih pričnejo izvajati. Upamo, da bo Svetovalni načrt za območje Nature 2000 Slovenska Istra pripomogel k učinkoviti promociji obravnavanih ukrepov in posledično večjemu zanimanju za izvajanje le-teh.

7. Viri

Zakšek V., Verovnik R., 2020. Poročilo o evidentiranju izhodiščnega stanja izbranih vrst in habitatnih tipov na IP območjih (Akcija A.1.2): Barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*) na območju Natura 2000 Slovenska Istra (SI3000212). Končno poročilo: LIFE 17 IPE/SI/000011 LIFE-IP NATURA.SI »LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji«. Biotehniška fakulteta, Ljubljana. 18 str.

Zakšek V., Verovnik R., 2020. Poročilo o evidentiranju izhodiščnega stanja izbranih vrst in habitatnih tipov na IP območjih (Akcija A.1.2): Travniki postavnež (*Euphydryas aurinia*) na območju Natura 2000 Slovenska Istra (SI3000212). Končno poročilo: LIFE 17 IPE/SI/000011 LIFE-IP NATURA.SI »LIFE integrirani projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji«. Biotehniška fakulteta, Ljubljana. 18 str.

Zakšek B., 2020. Hromi volnoritec (*Eriogaster catax*) v območju Natura 2000 Slovenska Istra (SI3000212). Končno poročilo. Projekt LIFE-IP NATURA.SI (LIFE17 IPE/SI/000011). Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 12 str., digitalne priloge.

Globevnik L., Sovinc A., Pintar M., Horvat A., Berčič-Urbanc O., Povž M., Černe M., Leben I., 2000. Vodnogospodarska osnova povodja Dragonje z Drnico: predlog. Vodnogospodarski inštitut.

Trampuš T., 2020. Strokovni predlog za zavarovanje Krajinskega parka Dragonja. Zavod RS za varstvo narave – OE Piran, Piran.

Trampuš T. 2011. Delavnica "Biotska pestrost in kmetijstvo" - poročilo (Projekt ZOOB - Zmanjšanje onesnaženja in ohranjanje biotske pestrosti v kmetijstvu s poudarkom na oljkarstvu; sofinanciran v okviru Operativnega programa IPA Slovenija – Hrvaška 2007 – 2013). ZRSVN – OE Piran.

Brdnik J. in sod. 2021. Analiza stanja rabe kmetijskih zemljišč ter primerjava med leti 2009 in 2019 na IP območjih (LIFE-IP NATURA.SI). KGZ Ptuj, KGZ Nova Gorica, KGZS.

MKGP in ARSKTRP 2023. ZBIRNA VLOGA 2023 – navodila za uveljavljanje intervencij Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023 – 2027, MKGP, Ljubljana.

Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023-2028, sklep Vlade Republike Slovenije št. 35600-4/2023/5 z dne 4. 10. 2023 (<https://natura2000.gov.si/natura-2000/life-ip-natura-si/pun-2023-2028/>).

Veenvliet J. K., Veenvliet P., de Groot M., Kutnar L., 2020. Terenski priročnik za prepoznavanje tujerodnih vrst v gozdovih. Gozdarski inštitut Slovenije, Silva Slovenica, Ljubljana. 202 str.

Zavod za ribištvo Slovenije, 2023. Tujerodne vrste Vipavske doline. Zavod za ribištvo Slovenije, Ljubljana-Šmartno. 76. str.